

საქართველო-რუსეთი:

გამყოფ ხაზზე მიმდინარე მოვლენების პოლიტიკური, სამართლებრივი და ჰუმანიტარული განზომილება

Россия-Грузия:

Политические, правовые и гуманитарные последствия событий на разделительной линии

აღნიშნული ნაშრომი გამოდის პროექტის „ქართულ-რუსული დიალოგი მშვიდობისა და თანამშრომლობისთვის“ ფარგლებში, რომელიც ხორციელდება დიდი ბრიტანეთის საგარეო საქმეთა სამინისტროს „კონფლიქტის ფონდის“ ფინანსური მხარდაჭერით

Данное исследование издается в рамках проекта «Грузино-российский диалог для мира и сотрудничества». Проект осуществляется при финансовой поддержке министерства иностранных дел Великобритании в рамках программы «Фонд урегулирования конфликтов»

2014

www.regional-dialogue.com
www.caucasianhouse.ge

Foreign &
Commonwealth
Office

კულტურულ ურთიერთობათა ცენტრი
კავკასიური
სახლი THE CENTRE FOR CULTURAL RELATIONS
CAUCASIAN
HOUSE

საქართველო-რუსეთი:

გამყოფ ხაზზე მიმდინარე მოვლენების პოლიტიკური,
სამართლებრივი და ჰუმანიტარული განზომილება

Россия-Грузия:

Политические, правовые и гуманитарные
последствия событий на разделительной линии

კვლევის ავტორები:

გიორგი შაიშმელაშვილი – „კულტურულ ურთიერთობათა ცენტრი – კავკასიური სახლის“ ანალიტიკოსი;
ტატო ხუნდაძე – „კულტურულ ურთიერთობათა ცენტრი – კავკასიური სახლის“ პროექტის კოორდინატორი;
გიორგი გობრონიძე – „რეგიონული განვითარების და თანამშრომლობის ინსტიტუტის“ დირექტორი.

АВТОРЫ ИССЛЕДОВАНИЯ:

ГИОРГИЙ ШАИШМЕЛАШВИЛИ – Аналитик, Центр культурных взаимосвязей «Кавказский дом»;
ТАТО ХУНДАДЗЕ – Координатор проекта, Центр культурных взаимосвязей «Кавказский дом»;
ГИОРГИЙ ГОБРОНИДЗЕ – Директор «Института Регионального развития и Сотрудничества».

წინასიტყვაობა

საქართველოსა და რუსეთს შორის არსებული კონფლიქტური ვითარების გათვალისწინებით, 2011 წლიდან „კულტურულ ურთიერთობათა ცენტრმა – კავკასიურმა სახლმა“ დაიწყო აქტიური მუშაობა ქართულ და რუსულ საზოგადოებებს შორის მშვიდობის მშენებლობის მიმართულებით.

ეს პროცესი რამდენიმე კომპონენტს აერთიანებს, მათ შორისაა ახალგაზრდა ქართველი და რუსი ანალიტიკოსების კვლევები, სამუშაო ვიზიტები საქართველოსა და რუსეთის ფედერაციაში, შეხვედრა-სემინარები ორივე ქვეყნის სახელმწიფო სტრუქტურებისა და საექსპერტო წრეების წარმომადგენლებთან, საერთო ვებ-გვერდი და ა.შ.

2013 წელს, კვლევითი მიმართულების ფარგლებში, მომზადდა ორი პოლიტიკის დოკუმენტი, ათზე მეტი სტატია და შეიქმნა ერთობლივი ქართულ-რუსული ანალიტიკური ბიულეტენი. (მასალების ნახვა შესაძლებელია აქ: www.regional-dialogue.com).

წინამდებარე ნაშრომი აღნიშნული პროცესის გაგრძელებაა. იგი შეიქმნა პროექტის „ქართულ-რუსული დიალოგი მშვიდობისა და თანამშრომლობისათვის“ ფარგლებში, რომელიც ხორციელდება დიდი ბრიტანეთის საგარეო საქმეთა სამინისტროს „კონფლიქტის ფონდის“ ფინანსური მხარდაჭერით.

კვლევაში გაანალიზებულია საქართველო – რუსეთის ურთიერთობების ერთ-ერთი ყველაზე პრობლემური საკითხი, გამყოფ (საოკუპაციო) ხაზზე არსებული ვითარება და მასთან დაკავშირებული პოლიტიკური, სამართლებრივი და ჰუმანიტარული საკითხები.

აღნიშნული ნაშრომი გამოდის პროექტის „ქართულ-რუსული დიალოგი მშვიდობისა და თანამშრომლობისათვის“ ფარგლებში, რომელიც ხორციელდება დიდი ბრიტანეთის საგარეო საქმეთა სამინისტროს „კონფლიქტის ფონდის“ ფინანსური მხარდაჭერით

პუბლიკაციის შინაარსი არ გამოხატავს დიდი ბრიტანეთის მთავრობის აზრს.
პუბლიკაციის შინაარსი გამოხატავს ავტორთა პირად მოსაზრებებს.

ქართულ-რუსული ურთიერთობების დინამიკა 2012 წლის ოქტომბრის შედეგად

საქართველოში, 2012 წლის ოქტომბრის საპარლამენტო არჩევნების შედეგად, ახალი მმართველი ძალა, კოალიცია „ქართული ოცნება“ მოვიდა ხელისუფლებაში, რომელმაც ერთ-ერთ გაცხადებულ საგარეო პოლიტიკურ მიზნად რუსეთ-საქართველოს ურთიერთობების მონესრიგება დაისახა.

მთავრობის ფორმირებისთანავე კოალიციამ დაიწყო, როგორც სიმბოლურ, ისე პრაქტიკულ დონეზე შესაბამისი ნაბიჯების გადადგმა.

თბილისსა და მოსკოვს შორის დაწყებული, პრაქტიკულად, პირველივე კომუნიკაციის შემდეგ ცხადი გახდა დიალოგის ფილოსოფია – მხარეები შეთანხმდნენ გვერდი აუარონ მწვევე პოლიტიკურ საკითხებს (ე.წ. „წითელი ხაზებს“) და ცდილობენ, თანამშრომლობა ააწყონ იმ სფეროებში, სადაც ეს შესაძლებელია¹. ასეთად კი გამოიკვეთა – ჰუმანიტარული, სავაჭრო-ეკონომიკური და სატრანსპორტო მიმართულებით მუშაობა.

განვლილი ერთი წლის მანძილზე, ორმხრივ ურთიერთობებში მიღწეულია გარკვეული პროგრესი:²

- ქართული ღვინო, მინერალური წყლები და სოფლის მეურნეობის პროდუქცია იწყებს ეტაპობრივ დაბრუნებას რუსეთის ბაზარზე³;
- მიუხედავად ფსიქოლოგიური დისკომფორტისა, თბილისი სოჭის ოლიმპიადაში მონაწილეობას თანხმდება;
- გვარდება ორ ქვეყანას შორის სატრანსპორტო და საავიაციო კომუნიკაციის კუთხით არსებული პრობლემები: გაიზარდა ლარსის სასაზღვრო-გამშვები პუნქტის გამტარუნარიანობა;
- ხდება ჰუმანიტარული და კულტურული კავშირების ინტენსიფიკაცია.⁴

აღსანიშნავია, რომ ეს ყველაფერი ხდება არსებითად შეცვლილი პოლიტიკური რიტორიკის ფონზე, როდესაც ორ ქვეყანას შორის არსებულ კონფრონტაციულ ენასა და სიმბოლიზმს სულ უფრო მეტად ანაცვლებს თანამშრომლობის დისკურსები.

დღეისათვის, შეიძლება ითქვას, რომ მხარეთა კონსტრუქციული პოზიცია, „წითელი ხაზების“ გვერდის ავლით ხელი შეეწყობს თანამშრომლობის გაღრმავებისა და ნდობის მშენებლობისათვის, პრაგმატულ და სწორ პოლიტიკურ გათვლებს ეფუძნებოდა. რამდენად შეუწყობს ხელს ამ პოლიტიკის შედეგად შექმნილი ახალი ურთიერთქმედების ჩარჩო მწვავე პოლიტიკური და უსაფრთხოების საკითხებზე მსჯელობის დაწყებას და გარკვეული გამოსავლების ძიებას, უახლოეს პერიოდში გახდება ცხადი.

ზოგადად, უნდა აღინიშნოს, რომ „ჰუმანიტარული“ და „პოლიტიკური“ საკითხების ამგვარი გამიჯვნა, არსებითად პრობლემურია და უსასრულოდ ვერ იმუშავებს. ამ ვითარებაში, განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია, როდის და როგორ მოხდება ამ ორი თემის („ჰუმანიტარული“ და „პოლიტიკური“) გადაკვეთა.

¹ „შევთანხმდით, რომ გარკვეულ თემებზე ვერ ვთანხმდებით. დასაწყისისთვის სასაზღვროდ განვსაზღვრეთ სავაჭრო, ჰუმანიტარულ-კულტურული ურთიერთობების საკითხები და რეგულარული საავიაციო მიმოსვლის აღდგენის თემა“ – განაცხადა ზურაბ აბაშიძემ გრიგორი კარასინთან პირველი შეხვედრის შემდეგ. Front News, 14 დეკემბერი 2012.

² ეს არა ერთხელ აღნიშნა საქართველოს პრემიერ-მინისტრის სპეციალურმა წარმომადგენელმა რუსეთთან ურთიერთობის საკითხებში ზურაბ აბაშიძემაც: „Я думаю, что у нас есть определенный прогресс. В частности, по тем направлениям, которые мы изначально обсуждали в формате диалога. В области торгово-экономических связей, коммуникаций, культурно-гуманитарной сфере мы продвинулись вперед“. Зураб Абашидзе: Постараемся приблизиться к “красным линиям”; <http://gorchakovfund.ru/news/9053/>

³ საქართველოს ხელისუფლების ოპონენტთა ნაწილი მიიჩნევს, რომ ამ მიმართულებით მიღწეული შედეგი არის, არა რუსეთის ფედერაციის კეთილი ნება და ურთიერთობების გადატვირთვის შედეგი, არამედ რუსეთის ფედერაციის მიერ აღებული ვალდებულებების ნაწილი - „ვაჭრობის მსოფლიო ორგანიზაციის“ (WTO) წინაშე. მოცემული პუბლიკაციის ავტორები არ იზიარებენ ამ პოზიციას და მიაჩნიათ, რომ მოკლე ვადებში ამ საკითხების მოგვარება, სწორედ უკანასკნელ ხანს დაწყებული ქართულ-რუსული დიალოგის შედეგია.

⁴ ამ მიმართულებით, კვლავაც მნიშვნელოვან დაბრკოლებად რჩება საქართველოს მოქალაქეებისათვის რუსეთის ფედერაციის ვიზების მიღების პრობლემა. თუმცა არსებული დინამიკის ანალიზი გვაძლევს საშუალებას, ვივარაუდოთ, რომ ვიზების გაცემა მოქალაქეთა გარკვეული კატეგორიისათვის გამარტივდება. (ავტ). ჯერ კიდევ საქართველოსა და რუსეთის ფედერაციის წარმომადგენელთა „არაოფიციალური კონტაქტების“ მეორე რაუნდის შემდეგ, რომელიც შედგა ქალაქ პრალაში 2013 წლის 1 მარტს, რუსულმა მხარემ დაადასტურა, რომ რუსეთის ფედერაციის მხრიდან სავიზო რეჟიმის გამარტივების შესაძლებლობა განხილულ იქნა შეხვედრის ფარგლებში. МИД России, Сообщение для СМИ О встрече статс-секретаря – заместителя Министра иностранных дел России Г.Б.Карасина со специальным представителем Премьер-министра Грузии по вопросам отношений с Россией З.Абашидзе, 02.03.2013, http://www.mid.ru/brp_4.nsf/newsline/9C-DA548E676130E744257B22001F9C76.

სოფელი ხურვალეთი, მეზობლები ეხმარებიან მავთულხლართების მიღმა დარჩენილ ვანიშვილების ოჯახს

უკანასკნელი პერიოდის გამოცდილება აჩვენებს, რომ საქართველო-რუსეთის ურთიერთობების ნორმალიზების პროცესისთვის ერთ-ერთ მნიშვნელოვან გამოწვევას წარმოადგენს გამყოფ ხაზზე⁵ არსებული ვითარება და მასთან დაკავშირებული პოლიტიკური/უსაფრთხოებისა და ჰუმანიტარული საკითხები.

გამყოფ ხაზზე არსებული ვითარება

2008 წლის აგვისტოს ომისა და რუსეთის ფედერაციის მხრიდან აფხაზეთისა და სამხრეთ ოსეთის ცალმხრივად აღიარების შედეგად შექმნილი ჩიხური ვითარებიდან გამოსავალი უახლოეს და

საშუალოვადიან პერსპექტივაში არ ჩანს. ამას აცნობიერებენ, როგორც თბილისში, ისე – მოსკოვში⁶. მეორე მხრივ, სრულიად ცხადია, რომ ორ ქვეყანას შორის ურთიერთობებში მნიშვნელოვანი პროგრესის მიღწევა შეუძლებელი იქნება უსაფრთხოების საკითხებში თანამშრომლობის გაღრმავების გარეშე. ამ მიმართულებით არსებულ ვაკუუმს კიდევ უფრო ამძიმებს გამყოფ ხაზზე არსებული ვითარება. კერძოდ, ე.წ. „საზღვრების დემარკაციის პროცესი“ და მასთან დაკავშირებული პოლიტიკური და ჰუმანიტარული პრობლემები. პარადოქსულია, რომ ეს პროცესი განსაკუთრებით გააქტიურდა 2013 წლის თებერვლიდან – ქართულ-რუსული ურთიერთობების ნორმალიზების პარალელულად.

სტატისტიკა და კონკრეტული შემთხვევები 2013 წლის ოქტომბერ-ნოემბრის მონაცემებით

საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს მონაცემებით, შიდა ქართლში გამყოფი ხაზის საერთო სიგრძეა, დაახლოებით, 350 კმ. აქედან მცხეთა-მთიანეთის რეგიონზე გადის 128 კმ, გორის რაიონზე – 92 კმ, ქარელის რაიონზე – 60 კმ და საჩხერის რაიონზე – 70 კმ. ამ დროისთვის დაახლოებით 30-35 კილომეტრია „დემარკირებული“. ანუ საერთო პერიმეტრის 10%.

დღეისათვის 50-ზე მეტ ოჯახს უშუალოდ შეეხო მავთულხლართებისა და მესერის გავლება (მოუნია სახლკარის დატოვება, შეეზღუდა საკარმიდამო და სახნავ-სათესი მიწებით სარგებლობის უფლება, საგვარეულო სასაფლაოზე მისვლის შესაძლებლობა და სარწყავი ნყლით სარგებლობის უფლება).

გაცილებით მეტია **გამყოფი ხაზის ორივე მხარეს**, იმ ადამიანთა რაოდენობა, ვისაც შეეზღუდა:

- გადაადგილების თავისუფლება;
- საკუთრების უფლება;
- სამედიცინო მომსახურებით სარგებლობის უფლება;
- ოჯახის წევრებთან და ნათესავებთან ურთიერთობის შესაძლებლობა;
- ეკონომიკური აქტივობის შესაძლებლობა.

⁵ ტერმინი „გამყოფი ხაზი“ გამოყენებულია „საქართველოს სახელმწიფო სტრატეგიაში ოკუპირებული ტერიტორიების მიმართ: Правительство Грузии Государственная Стратегия в отношении оккупированных территорий Вовлечение путем сотрудничества <http://www.smr.gov.ge/docs/doc212.pdf>. ამასთანავე, ტერმინი გამოყენებულია საქართველოს მთავრობის 257 დადგენილებაში, სადაც სუბარია „გამყოფი ხაზის მიმდებარე სოფლებში დაზარალებული მოსახლეობის საჭიროებებზე რეაგირების დროებითი სამთავრობო კომისიის შექმნისა და დებულების დამტკიცების შესახებ“: http://www.government.gov.ge/index.php?lang_id=GEO&sec_id=276&info_id=38490.

ამ საკითხზე აგრეთვე იხილეთ: რეინტეგრაციის საკითხებში სახელმწიფო მინისტრის პაატა ზაქარეიშვილის კომენტარი: <http://ghn.ge/news-98692.html>.

⁶ „მე ვერ წარმომიდგენია ნაბიჯი უკან, მე უბრალოდ ის ვერ წარმომიდგენია“ განაცხადა ვლადიმერ პუტინმა აფხაზეთისა და სამხრეთ ოსეთის აღიარების კომენტარებისას და იქვე დასძინა: „მაგრამ ეს საქართველოსათვისაც, გარკვეულწილად, წითელი ხაზია, რომლის გადალახვაც საქართველოს ასევე არ შეუძლია. იმიტომ რომ ის იბრძვის, როგორც თავად საქართველო მიიჩნევს, ტერიტორიული მთლიანობის აღდგენისთვის.“ ვლადიმერ პუტინის ინტერვიუ ლუსსია თოდაყისთან, 11 ივნისი. „Мы не строим иллюзий, что проблемы можно быстро решить. Особенно те, что связаны с конфликтными регионами – Абхазией и Южной Осетией“. Зураб Абашидзе: Постараемся приблизиться к «красным линиям»; <http://gorchakovfund.ru/news/9053/>.

ქვემო ნიქოზი: მავთულხლართი გავლებულია 2-3 კმ-ზე. აქედან დიდი ნაწილი თბილისის მიერ კონტროლირებად ტერიტორიაზე. შედეგად, რამდენიმე ადგილობრივი ოჯახის სახნავ-სათესი მიწა ნაწილობრივ ან სრულად მოხვდა გამყოფი ხაზის მეორე მხარეს.

გუგუთიანთკარი: რამდენიმე ოჯახს შეეზღუდა სახნავ-სათესი მიწით სარგებლობის უფლება. ამავე დროს მოხდა საცხოვრებელი კარ-მიდამოს ორად გაყოფა.

დიდი ხურვალეთი: ამ სოფელში მავთულხლართი გაივლო მთლიანად თბილისის მიერ კონტროლირებად ტერიტორიაზე. შედეგად სამი ადგილობრივი მოსახლის საცხოვრებელი სახლი, საკარმიდამო და სოფლის მეურნეობის მიწები ნაწილობრივ ან სრულად მოხვდა გამყოფი ხაზის მეორე მხარეს.

დათა ვანიშვილი, სოფელი ხურვალეთი

დვანი და სოფელი ატოცი: დაახლოებით 10-12 კმ-ზეა გავლებული მავთულხლართი. აქედან სოფ. დვანში რამდენიმე მონაკვეთზე თბილისის მიერ კონტროლირებად ტერიტორიაზე, რის შედეგადაც მოხდა საცხოვრებელი სახლებისა და სასოფლო სამეურნეო ნაკვეთის შუაზე გაყოფა. ამავე დროს გამყოფი ხაზის მეორე მხარეს მოხვდა საირიგაციო სისტემა (სარწყავი არხი).⁷

სოფელი აძვი: რუსმა მესაზღვრეებმა მავთულხლართები სოფელში 2013 წლის სექტემბერში გაავლეს, რის შედეგადაც ბარიერებს მიღმა 4 ჰექტარი მიწა მოექცა.⁸ ხოლო დაზარალებული ოჯახი მოსავლის აღებას ვეღარ ახერხებს.⁹ მიწების გარდა აძველებს სხვა პრობლემაც აქვთ – მავთულხლართებს მიღმა აღმოჩნდა სოფლის სასაფლაო.¹⁰

სოფელი დიცი: 2013 წლის 27 მაისს დაიწყო მესერის და არა მავთულხლართის გავლების პროცესი. დიცში, გამყოფი ხაზის გასწვრივ, რკინის კონსტრუქციების გავლება 7 სექტემბერს განახლდა. სამუშაოების შედეგად რამდენიმე ოჯახს საგვარეულო სასაფლაოსთან მისასვლელი გზა ჩაეკეტა.¹¹

სოფლების მერეთი-ქსუისის მონაკვეთი: მესერი გავლებულია დაახლოებით 3 კმ-ზე. ამავე დროს მესრის გასავლებად მომზადებულია დაახლოებით 600 მეტრიანი მონაკვეთი;

სოფელი საკორინთლო: მიმდინარეობს მესერის გავლების პროცესი. ამჟამად გავლებულია დაახლოებით 500 მეტრი.

სოფლები: თვაურები და ახმაჯი: ამჟამად გავლებულია დაახლოებით 500 მეტრი.

სოფელი მეჯვრისხევი: პროცესი დაიწყო 2012 წლის გაზაფხულზე, თუმცა გააქტიურდა 2013 წლის ივნისის ბოლოს. ამჟამად შეღობილია დაახლოებით 800 მეტრი.

სოფელი დირბი: პროცესი დაიწყო 2013 წლის აგვისტოში. 2013 წლის სექტემბრის მონაცემებით გავლებულია 200 მეტრი.

სოფელი ჯარიაშენი: აქაც პროცესი დაიწყო 2013 წლის აგვისტოში, 2013 წლის სექტემბრის მონაცემებით გავლებულია 500-600 მეტრი.

⁷ „ნივილ-კვილით არაფერი გამოვა“ – დვანელების პასუხი ჩასულ სტუმრებს; შიდა ქართლის საინფორმაციო ცენტრი, 07.10.2013 <http://qartli.ge/web/14900>

⁸ როდის გაჩნდა აძვის მავთულხლართები?! შიდა ქართლის საინფორმაციო ცენტრი, 08.10.2013 <http://qartli.ge/web/14929>

⁹ რუსმა ოკუპანტებმა მავთულხლართები გორის რაიონის სოფელ აძვშიც გაავლეს; ტაბულა, 08.10.2013, <http://www.tabula.ge/ge/story/75507-rusma-okupantebma-mavtulxlartebi-goris-raionis-sofel-adzvshic-gaavles>

¹⁰ ქეთევან ციხელაშვილი: აძვში მავთულხლართების გაბმის პროცესი 2009 წელს დაიწყო; 09.10.2013, <http://reportiori.ge/?lang=1&menuid=2&id=5491>

¹¹ რუსი სამხედროები სოფელ დიცს შუაზე ყოფენ; 17.09.2013, <http://news.ge/ge/news/story/64298-ditsshi-rusi-samkhedroebi-akhali-saokupatsio-sazghvrebs-amontazheben>

დე ფაქტო სამხრეთ ოსეთის წარმომადგენლებისა და რუსი სამხედროების მიერ უკანონო თავისუფლების აღკვეთის ფაქტები ე.წ. „სახელმწიფო საზღვრის“ გადაკვეთის ბრალდებით

ე.წ. „საზღვრის დემარკაციის“ გარდა, გამყოფ ხაზზე არსებულ უსაფრთხოებისა და ჰუმანიტარულ პრობლემებს აღრმავებს ადგილობრივ მცხოვრებთა თავისუფლების უკანონო აღკვეთის ფაქტები სამხრეთ ოსეთის წარმომადგენლებისა თუ რუსი მესაზღვრეების მიერ.

შინაგან საქმეთა სამინისტროს ინფორმაციით, 2009 წლიდან 2013 წლის ჩათვლით ე.წ. საზღვრის უკანონოდ გადაკვეთის ბრალდებით, შიდა ქართლის გამყოფ ხაზთან დაკავებულია საქართველოს 536 მოქალაქე.

აქედან 2013 წელს დაკავებულია ყველაზე მეტი, 142 მოქალაქე. (იხ. ცხრილი)

ცხინვალის რეგიონის მიმართულებაზე ოკუპაციის ხაზის დარღვევისთვის დაკავებული საქართველოს მოქალაქეები	
წელი	დაკავებულთა რაოდენობა
2009	84
2010	71
2011	135
2012	104
2013	142

წყარო: საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტრო და www.opendata.ge

ე.წ. „საზღვრის უკანონოდ გადაკვეთის“ მიზეზით, მოსახლეობის დაკავება ძირითადად ხდება სამეურნეო სამუშაოების შესრულებისას (საქონლის მწყემსვა, შემის ჭრა და ა.შ.). დაკავების შემდეგ რუს მესაზღვრეებს საქართველოს მოქალაქეები ცხინვალში გადაჰყავთ და ჯარიმის გადახდის შემთხვევაში, რაც 2000 რუბლს (60 USD)¹² შეადგენს, დაკავებულებს ათავისუფლებენ. დაკავების ხანგრძლივობა სხვადასხვა შემთხვევაში განსხვავდება. თუმცა უნდა აღინიშნოს ბოლო დროს გამოკვეთილი ერთი დადებითი ტენდენცია, რომელზეც ისაუბრა რეინტეგრაციის საკითხებში საქართველოს სახელმწიფო მინისტრმა პაატა ზაქარეიშვილმა (2014 წლის 1 იანვრიდან სახელმწიფო მინისტრი შერიგებისა და სამოქალაქო თანასწორობის საკითხებში): „სამწუხაროდ, დაკავებების დინამიკა შემცირებული არ არის, სამაგიეროდ, წინანდელისგან განსხვავებით, ამჯერად ქართველებს ცხინვალის ციხეში ყოფნა უფრო ცოტა ხანს უწევთ“.¹³

მხარეთა არგუმენტები მოსკოვისა და ცხინვალის პოზიციები:

2009 წელს რუსეთის ფედერაციასა და სამხრეთ ოსეთის დე ფაქტო ხელისუფლების წარმომადგენლებს შორის გაფორმდა ხელშეკრულება “სამხრეთ ოსეთის რესპუბლიკის საზღვრის დაცვის ერთობლივი ძალისხმევის შესახებ”.¹⁴ ხელშეკრულების გაფორმება შესაძლებელია, განხილულ იქნეს ამ ტერიტორიის პირველ ეტაპზე აღიარებისა და შემდგომში მისი სახელმწიფოებრიობისათვის ხელშეწყობის კონტექსტში. ეს ხელშეკრულება ერთგვარი გაგრძელებაა 2008 წლის 17 სექტემბერს გაფორმებული ყოვლისმომცველი შეთანხმებისა, რომელიც რუსეთის ფედერაციასა და სამხრეთ

¹² ცხინვალში ორ ქართველს ბრალს რამდენიმე საათში წაუყენებენ, 18.07.2013 <http://pirveliradio.ge/?newsid=6682>

¹³ პაატა ზაქარეიშვილი - სიტყვა “ჯონჯოლი” მსოფლიო კონფლიქტოლოგიის ჰედლაინებში შევიდა: <http://www.interpressnews.ge/ge/politika/238853-paata-zaqareishvili-sityva-qjonjoliq-msoflio-konfliqtologiis-hedlainebsi-shevida.html?ar=A>

¹⁴ Соглашение между Российской Федерацией и Республикой Южная Осетия о совместных усилиях в охране государственной границы Республики Южная Осетия, 30 апреля 2009 года, <http://archive.kremlin.ru/text/docs/2009/04/215691.shtml>

ოსეთს შორის მეგობრობის, თანამშრომლობისა და ურთიერთდახმარების პრინციპებს განსაზღვრავს.¹⁵

საზღვრის დაცვის შესახებ ხელშეკრულების განხორციელების დაწყების შემდგომ (რასაც თავდაპირველად ჰქონდა ფრაგმენტული ხასიათი) რუსეთმა და სამხრეთ ოსეთმა დაიწყეს აღნიშნული გადაწყვეტილების მართებულობის დასასაბუთებლად შესაბამისი არგუმენტაციის შემუშავება. აქტიური სამოქალაქო თუ დიპლომატიური დისკუსიის ფონზე გაჩნდა სხვადასხვა ტიპის არგუმენტი, რაც ზოგიერთ შემთხვევაში ასახავს მოსკოვისა და ცხინვალის ოფიციალურ პოზიციებს, ზოგიერთში კი, საექსპერტო წრეების ნააზრევს წარმოადგენს.

რუსეთის საგარეო საქმეთა სამინისტროს 2013 წლის 4 ოქტომბრის განცხადებაში¹⁶ გაკრიტიკებულია ნატო-ს, ევროკავშირისა და აშშ-ის უწყებების, აფხაზეთსა და სამხრეთ ოსეთში ე.წ. „საზღვრის“ მშენებლობის შესახებ გაკეთებული განცხადებები. ტექსტის თანახმად, აფხაზეთი და სამხრეთ ოსეთი არიან დამოუკიდებელი სახელმწიფოები, შესაბამისად რუსი მესაზღვრეების მიერ ჩატარებული სამუშაო სრულად ჯდება ამ ორ სუბიექტსა და რუსეთის ფედერაციას შორის გაფორმებული ხელშეკრულების ჩარჩოში. მეორე მხრივ, განცხადების მიხედვით, საზღვრის დემარკაციის პროცესი მიმართულია მიმდებარე ტერიტორიაზე ინციდენტების აღსაკვეთად. კერძოდ, ორივე მხრიდან საზღვრის უკანონოდ დარღვევის ფაქტების შემცირებისკენ. ამ არგუმენტის გასამყარებლად განცხადებაში მოყვანილია ევროკავშირის მონიტორინგის მისიის მიერ წარმოებული სტატისტიკა, რომლის მიხედვით, საზღვრის დარღვევის ფაქტები მნიშვნელოვნად შემცირდა მავთულხლართების გავლების შემდგომ. 2013 წლის 10 სექტემბერს ეუთო-ს სხდომაზე გამოსვლისას, რუსეთის მუდმივმა წარმომადგენელმა ანდრეი კელინმა განაცხადა, რომ თუ ადრე დღეში ფიქსირდებოდა საზღვრის დარღვევის ათობით შემთხვევა, ივლის-სექტემბრის პერიოდში დაფიქსირდა სულ 38 ფაქტი,¹⁷ რაც, მისივე მოსაზრებით, რეგიონში სტაბილიზაციაზე მიუთითებს.

ცხინვალის განმარტებით, მათ შესთავაზეს თბილისს მოლაპარაკებების დაწყება საზღვრის დელიმიტაციისა და დემარკაციის შესახებ. ეს აღნიშნა კიდევ სამხრეთ ოსეთის დე ფაქტო პრეზიდენტის წარმომადგენელმა პოსტ-კონფლიქტური ვითარების დარეგულირების საკითხებში, მურატ ჯიოევმა; ასეთი შეთავაზება გაკეთდა ჟენევის მოლაპარაკებების ფორმატშიც.¹⁸

რუსი ექსპერტის, ნიკოლაი სილაევის ინფორმაციით, ოსური მხარე მართლაც მზად იყო საქართველოსთან დაეწყო არაფორმალური მოლაპარაკებები, რათა მომხდარიყო შეთანხმება მინის იმ ნაკვეთების შესახებ, რომლებიც ადგილობრივი მოსახლეობის მფლობელობაშია და დემარკაციის შედეგად საზღვრის მეორე მხარეს ხვდება.¹⁹ მისივე თქმით, ამ ტიპის მოლაპარაკებებისთვის მზად იყვნენ რუსი მესაზღვრეებიც, თუმცა ქართულმა მხარემ უარი განაცხადა როგორც ფორმალურ, ისე არაფორმალურ მოლაპარაკებებში მონაწილეობაზე.²⁰

ოსური მხარის ოფიციალური განმარტებით, დემარკაციის პროცესი მიმდინარეობს საბჭოთა კავშირის რუკების მიხედვით, კერძოდ, სადემარკაციო ხაზი გაივლის სამხრეთ ოსეთის ავტონომიური ოლქის საზღვრის გასწვრივ.²¹ მათი ოფიციალური პირების განცხადებით, რიგ შემთხვევაში, როცა სადემარკაციო ხაზი გადიოდა ადგილობრივი მოსახლეობის ნაკვეთებზე, რუსმა მესაზღვრეებმა მოახდინეს საზღვრის გადმონევა სამხრეთ ოსეთის ტერიტორიის შიგნით, რათა მომხდარიყო პო-

¹⁵ Договор о дружбе, сотрудничестве и взаимной помощи между Российской Федерацией и Республикой Южная Осетия, 17 сентября 2008 года, <http://archive.kremlin.ru/text/docs/2008/09/206582.shtml>

¹⁶ http://www.mid.ru/BDOMP/Brp_4.nsf/arh/24C2DB5D86441F6544257BFA00646284?OpenDocument.

¹⁷ ანდრეი კელინის განცხადებით, საზღვრის დამრღვევებს აფრთხილებენ სიტყვიერად ან აჯარიმებენ სიმბოლური თანხით, რომელიც შეადგენს 50 ევროს. Москва отвергает обвинения и оценки действий российских пограничников в Южной Осетии, <http://www.regnum.ru/news/polit/1719934.html>.

¹⁸ Тбилиским журналистам пора бы понять, что Южная Осетия не имеет никакого отношения к «территориальной целостности» Грузии – полпред президента, <http://cominf.org/node/1166499728>

¹⁹ Перспектива нормализации грузино-российских отношений на фоне обстановки вокруг административной границы, <http://regional-dialogue.com/articles/%D0%BF%D0%B5%D1%80%D1%81%D0%BF%D0%B5%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%B0-%D0%BD%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B0%D0%BB%D0%B8%D0%B7%D0%B0%D1%86%D0%B8%D0%B8-%D0%B3%D1%80%D1%83%D0%B7%D0%B8%D0%BD%D0%BE-%D1%80%D0%BE/>

²⁰ რეინტეგრაციის საკითხებში საქართველოს სახელმწიფო მინისტრის პაატა ზაქარეიშვილის მოსაზრებით, „მათ მკაფიოდ უნდათ საქართველოს ხელისუფლება ჩართონ მოლაპარაკებებში იმის შესახებ თუ სად გადის საზღვარი. ჩვენთვის ეს ყოველად დაუშვებელია. სამხრეთ ოსეთის ტერიტორიაზე არანაირი საზღვარი არ გადის. იქ მხოლოდ გამყოფი ხაზებია და ჩვენ არავითარ შემთხვევაში არ ჩავერთვებით იმ თამაშში, რასაც რუსეთი აწყობს.“ <http://www.netgazeti.ge/GE/105/News/20061/>.

²¹ სამხრეთ ოსეთის კანონმდებლობის მიხედვით, ამ რესპუბლიკის სახელმწიფო საზღვარი მოიცავს ყოფილი სამხრეთ ოსეთის ავტონომიურ ოლქის ტერიტორიას, <http://cominf.org/node/1166498854>

ტენციური გართულებების თავიდან არიდება. რუსი ექსპერტების ნაწილის მოსაზრებით, არის ისეთი შემთხვევები, როცა დემარკაციის შედეგად ოსური მოსახლეობის ნაკვეთები ხვდება ქართულ მხარეს, თუმცა ასეთი შემთხვევები უფრო ცოტაა.²²

რუსეთის ოფიციალური პირების აზრით, ქართული მხარე განგებ ცდილობს საერთაშორისო საზოგადოების შეცდომაში შეყვანას, იმ მოსაზრების კულტივაციის საშუალებით, რომლის მიხედვითაც დემარკაციის პროცესი ხელს უშლის გადაადგილების თავისუფლებას რეგიონში. ეუთო-ში რუსეთის მუდმივი წარმომადგენლის ანდრეი კელინის განმარტებით, მხოლოდ 2013 წელს სამხრეთ ოსეთსა და საქართველოს შორის „საზღვარზე“ დარეგისტრირებულია 139 ათასი გადაკვეთა და 30 ათასი ავტომობილი.²³

2013 წელს, რუსული და ოსური მხრიდან გამყოფ ხაზზე მიმდინარე პროცესების შესახებ თბილისმა არაერთხელ განაცხადა, რომ ეს პროცესი დაკავშირებულია (რე-აქცია) საქართველოს ახალი მთავრობის სამშვიდობო პოლიტიკასთან, რის შედეგადაც სამხრეთ ოსეთში მცხოვრებმა მოსახლეობამ აქტიურად დაიწყო საქართველოს დიდ ქალაქებში სიარული.²⁴ რუსი ექსპერტების ნაწილი არ ეთანხმება ამ პოზიციას და პროცესის გააქტიურებას ხელშეკრულების დადებიდან სამი წლის შემდეგ უკავშირებს არა საქართველოში მომხდარ პოლიტიკურ ცვლილებებს, არამედ რუსეთის სახელმწიფოში გადაწყვეტილებების მიღების პროცესს და მათი აღსრულების პრაქტიკას. მათი მოსაზრებით, რუსეთის გეოგრაფიული სიდიდისა და ბიუროკრატიული სისტემის მასშტაბურობიდან გამომდინარე, პოლიტიკური გადაწყვეტილებების აღსრულება, გარკვეულ შემთხვევებში, გვიანდება. ანდრეი სუშენცოვის მოსაზრებით, საზღვრის დემარკაციის პროგრამის აღსრულება, უბრალოდ დაემთხვა რუსეთ-საქართველოს ურთიერთობების ნორმალიზაციის პროცესს და იქცა დამაბრკოლებელ ფაქტორად დიალოგისთვის. მისი აზრით, ეს დამთხვევა აიხსნება მხოლოდ დამხლოდ პოლიტიკური გადაწყვეტილების აღსრულების პროცესის დაგვიანებით.²⁵

ოსური და რუსული მხარეები, საქართველოს მთავრობისა და, ზოგადად, ქართული საზოგადოების მწვავე რეაქციას ხსნიან რამდენიმე მიზეზით: საქართველოს მთავრობა თემას იყენებს წინასაარჩევნოდ პოლიტიკური ქულების მოსაპოვებლად (იგულისხმება საპრეზიდენტო არჩევნები 2013 წლის 31 ოქტომბერს). მეორე მხრივ, ოპოზიციაც, ნაციონალური მოძრაობის სახით, ცდილობს ეს თემა აქციოს დამატებითი პოლიტიკური დივიდენდების მოპოვების წყაროდ. ცხინვალში მიიჩნევენ, რომ საქართველოს პოლიტიკურ ძალებს შორის არსებობს ერთგვარი შეჯიბრი, თუ ვინ უფრო მეტად მოახდენს ამ საკითხით სპეკულაციას და ვინ დარჩება პოლიტიკურად გამარჯვებული. ოსური მხარის მეორე არგუმენტს ამ მხრივ წარმოადგენს ის, რომ თემაზე სპეკულირებით, საქართველო ცდილობს რუსეთის პოლიტიკის დისკრედიტაციას რეგიონში და მისი, როგორც ოკუპანტის, იმიჯის განმტკიცებას საერთაშორისო საზოგადოების თვალში.²⁶

დასკვნის სახით შეიძლება ითქვას, რომ ე.წ. „საზღვრის დემარკაციის“ პროცესს რუსული მხარე განიხილავს არა ცალკეულ პოლიტიკურ გადაწყვეტილებად, არამედ სამხრეთ ოსეთისა და აფხაზეთის აღიარების პოლიტიკის ჯაჭვის ერთ-ერთ რგოლად, რომელიც, მათი აზრით მოიცავს, არა მხოლოდ ამ ტერიტორიების სახელმწიფოებად აღიარების იურიდიულ აქტს, არამედ მათი სახელმწიფოებრიობის ხელშეწყობის გრძელვადიან პოლიტიკას. სწორედ ამ პოლიტიკაში ენერება ე.წ. „საზღვრების დემარკაციის“ შესახებ მიღებული გადაწყვეტილება. მეორე მხრივ, ცხინვალში ამ პროცესს განიხილავს საკუთარი ეროვნული უსაფრთხოების უზრუნველყოფისა და სახელმწიფოებრიობის განმტკიცების კონტექსტში.²⁷

²² Перспектива нормализации грузино-российских отношений на фоне обстановки вокруг административной границы, <http://regional-dialogue.com/articles/%D0%BF%D0%B5%D1%80%D1%81%D0%BF%D0%B5%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%B0-%D0%BD%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B0%D0%BB%D0%B8%D0%B7%D0%B0%D1%86%D0%B8%D0%B8-%D0%B3%D1%80%D1%83%D0%B7%D0%B8%D0%BD%D0%BE-%D1%80%D0%BE/>

²³ Москва отвергает обвинения и оценки действий российских пограничников в Южной Осетии, <http://www.regnum.ru/news/polit/1719934.html>

²⁴ ზაქარეიშვილი: თქვენ გინდათ, რომ 200–300 მეტრის გამო გამოვუცხადოთ რუსეთს ომი? <http://www.netgazeti.ge/GE/105/News/20061/>

²⁵ “Москва была вынуждена сделать это признание”, <http://www.ekhokavkaza.com/content/article/25136848.html>

²⁶ Тбилиским журналистам пора бы понять, что Южная Осетия не имеет никакого отношения к «территориальной целостности» Грузии – полпред президента, <http://cominf.org/node/1166499728>.

²⁷ Концепция национальной безопасности Республики Южная Осетия, <http://cominf.org/node/1166499811> обобщет აგრეთვე: указ президента РФ «О мерах по реализации внешнеполитического курса Российской Федерации» <http://president.kremlin.ru/acts/15256>

თბილისის პოზიცია

ა) პოლიტიკური განზომილება

თავისთავად ცხადია, რომ თბილისისთვის არადაამაჯერებელია მოსკოვისა და ცხინვალის მიერ შემოთავაზებული არგუმენტები. მას ეს პროცესი ქვეყნის სუვერენიტეტისა და ტერიტორიული მთლიანობის ხელყოფად მიაჩნია²⁸. ამის შესახებ რადენიმე განცხადება გააკეთა საქართველოს საგარეო საქმეთა სამინისტრომ. ეს საკითხი დადგა ჟენევის მოლაპარაკებების უკანასკნელ რაუნდებზეც, სადაც „ხუთ ნოემბერს გაიმართა საინფორმაციო სესია თემაზე: „პრაგმატული მიდგომები გადაადგილების თავისუფლებისადმი“. მონვეულმა ექსპერტებმა მონაწილეებს გააცნეს კონფლიქტით დაზარალებულ რეგიონებში თავისუფალი გადაადგილების პრაქტიკა და ხაზი გაუსვეს ნები-სმიერ ვითარებაში ჰუმანიტარული საქმიანობისა და შეუფერხებელი გადაადგილების უზრუნველყოფის აუცილებლობას“.²⁹

ოფიციალური განცხადებების გარდა გამყოფ ხაზზე მიმდინარე პროცესების შესახებ საქართველოს ხელისუფლების წარმომადგენლებს კომენტარების გაკეთება უნევდათ როგორც ქვეყნის შიგნით, ისე – მის ფარგლებს გარეთ. თბილისის ოფიციალური პოზიციით, მავთულხლართების გავლება საერთაშორისო სამართლისა და საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობის პრინციპის უხეში დარღვევაა და ეწინააღმდეგება 2008 წლის 12 აგვისტოს ცეცხლის შეწყვეტის შეთანხმებას, რომლის მიხედვითაც რუსეთის ჯარი ომამდელ პოზიციას უნდა დაბრუნებოდა.³⁰ ამასთანავე ეს ქმნის ხელოვნურ ბარიერებს ხალხთა შორის ურთიერთობებში და დამატებით ჰუმანიტარულ პრობლემებს, რომლებიც გამოიხატება მოსახლეობისთვის საკუთარების უფლების ხელყოფასა და გადაადგილების თავისუფლების შეზღუდვაში, სასოფლო სამეურნეო მიწებით სარგებლობისა და ეკონომიკური აქტივობის თავისუფლად წარმოებისთვის ხელის შეშლაში, სამედიცინო მომსახურების ხელმისაწვდომობის შეზღუდვასა და სხვა სოციალური და პოლიტიკური უფლებების დარღვევაში. თბილისი მიჩნევს, რომ რუსეთის ფედერაცია, როგორც ოკუპირებულ ტერიტორიებზე ეფექტური კონტროლის განმარტოვებული ძალა, პასუხისმგებელია, დაიცვას ოკუპირებულ ზონაში მცხოვრები ადამიანების ფუნდამენტური უფლებები და თავისუფლებები.

ოფიციალური პოზიციის გაჟღერების პარალელურად, საქართველოს ხელისუფლებას, ბუნებრივია, უნევდა მოსახლეობისა და ოპონენტების წინაშე შექმნილი ვითარების კომენტირება/ინტერპრეტირება. ქართულ-რუსული ურთიერთობების ბოლოდროინდელი დინამიკის ფონზე გამყოფ ხაზზე მიმდინარე „დემარკაციის“ პროცესი იმდენად ატოპიურია, რომ მისი ინტერპრეტირება და რაიმე ფორმით ახსნა ობიექტურად, თითქმის, შეუძლებელია. მითუმეტეს, საქართველოს ხელისუფლებას ამის გაკეთება უნევდა მაშინ, როდესაც მისი ოპონენტები რუსეთთან დიალოგის დაწყებას და ურთიერთობის მონესრიგების მცდელობას მიიჩნევენ არასწორ და უპერსპექტივო პოლიტიკურ ნაბიჯად და სწორედ ასეთი კონსტრუქციული პოლიტიკით ხსნიან ე.წ. მავთულხლართების პოლიტიკას რუსეთის მხრიდან.

სამართლიანობა მოითხოვს აღინიშნოს, რომ პროცესის ნეიტრალიზებისთვის საქართველოს ხელისუფლებას ქმედითი ინსტრუმენტი პრაქტიკულად არ გააჩნია. რეალურად, ეს არის 2008 წლის აგვისტოს ომის შედეგად დამდგარი საოკუპაციო ღონისძიებების ერთ-ერთი ნაწილი. შესაბამისად, მისი დაკავშირება საქართველოს ახალი ხელისუფლების პოლიტიკასთან – არგუმენტაციას მოკლებული პოლიტიკური სპეკულაციაა. ხელისუფლების ხელში არსებული ერთადერთი საშუალება პროცესის კორექტირებისთვის გახლდათ რუსული და ოსური მხარეების მიერ შემოთავაზებულ მოლაპარაკებებში ჩართვა, თუმცა ეს, ფაქტობრივად, საზღვრის ლეგიტიმაციას ნიშნავდა. „სამხრეთ ოსეთის ტერიტორიაზე არანაირი საზღვარი არ გადის. იქ მხოლოდ გამყოფი ხაზებია და ჩვენ არავითარ შემთხვევაში არ ჩავერთვებით იმ თამაშში, რასაც რუსეთი აწყობს. მათ შეიძლება 400 და 500 მეტრიც კი დაგვითმონ, ოღონდ საქართველოს ხელისუფლება ჩაითრიონ ამ მოლაპარაკებებში“,

²⁸ საქართველოს საგარეო საქმეთა სამინისტროს განცხადება:
http://www.mfa.gov.ge/index.php?lang_id=ENG&sec_id=59&info_id=16336

²⁹ საქართველოს საგარეო საქმეთა სამინისტროს განცხადება ჟენევის საერთაშორისო მოლაპარაკებების 25-ე რაუნდთან დაკავშირებით http://www.mfa.gov.ge/index.php?lang_id=GEO&sec_id=59&info_id=16884.

³⁰ საქართველოს საგარეო საქმეთა სამინისტრო, 6-06-2013 http://un.mfa.gov.ge/index.php?lang_id=GEO&sec_id=149&info_id=19004

განაცხადა სახელმწიფო მინისტრმა რეინტეგრაციის საკითხებში³¹ (2014 წლის 1 იანვრიდან სახელმწიფო მინისტრი შერიგებისა და სამოქალაქო თანასწორობის საკითხებში).

წინამდებარე კვლევის ერთ-ერთ ავტორთან ინტერვიუში საქართველოს ხელისუფლების წარმომადგენელი ე.წ. დემარკაციის პროცესის გააქტიურებას 2012 წლის ოქტომბრის შემდეგ რამდენიმე მიზეზით ხსნის. ა) ახალი ხელისუფლების კონსტრუქციული პოლიტიკის და მისი მოთმინების გამოცდა; ბ) ოკუპირებულ სამხრეთ ოსეთში მცხოვრები მოქალაქეების „ჩაკეტვა“. გ) წინასააჩვენო დღის წესრიგის შექმნა წინო ბურჯანაძისთვის.

მართლაც, ექსპერტთა საერთო შეფასებით, საქართველოს ახალი ხელისუფლების პოლიტიკა კონფლიქტების მიმართულებით არსებითად შეიცვალა. თბილისმა დე-ფაქტო ხელისუფლებებთან პირდაპირი დიალოგისთვის მზადყოფნა გამოთქვა, დაიწყო ოსი ეროვნების პატიმრების გათავისუფლების პროცესი, შეწყდა გალის რაიონის მიმართულებით პროვოკაციული ქმედებები და სხვა.³² განსაკუთრებით აღსანიშნავია პარლამენტის მიერ 2013 წლის 7 მარტს მიღებული რეზოლუცია „საქართველოს საგარეო პოლიტიკის ძირითადი მიმართულებების შესახებ“.³³ დოკუმენტის პრეამბულაში აღნიშნულია, რომ საქართველო ერთგული რჩება პრეზიდენტ სააკაშვილის მიერ 2010 წლის 23 ნოემბერს აღებული ვალდებულებისა ძალის გამოუყენებლობის შესახებ. შედეგად, შეიძლება ითქვას, რომ სულ უფრო მცირდება თბილისის, როგორც მთავარი საფრთხის, აღქმა სამხრეთ ოსეთის მოსახლეობაში. გარდა ამისა, გასათვალისწინებელია დე-ფაქტო სამხრეთ ოსეთის გეოგრაფიული მდებარეობა, რომელიც ამ ტერიტორიაზე მცხოვრებ ადამიანებს არ უტოვებს სხვა საშუალებას, გარდა დანარჩენ საქართველოსთან მჭიდრო სოციალური, ეკონომიკური და კულტურული კავშირებისა. ხსენებული ორი ფაქტორის გამო სამხრეთ ოსეთის ტერიტორიაზე მცხოვრები ადამიანების მოძრაობა თბილისის მიმართულებით გაიზარდა. ამ თვალსაზრისით საინტერესოა მედიაში გავრცელებული (რომელიც თავის მხრივ შესაბამისი უსაფრთხოების სამსახურების მასალას ეყრდნობა) ინფორმაცია, 2013 წლის ბოლოს „საზღვრის უკანონო გადაკვეთის“ ბრალდებით დაკავებული მოქალაქეების შესახებ: სულ დაკავებულია 39 ადამიანი, აქედან 25- დე-ფაქტო სამხრეთ ოსეთის, 5 – რუსეთის ფედერაციისა და 9 – საქართველოს მოქალაქეა³⁴. საქართველოს ხელისუფლების წარმომადგენელი კვლევის ავტორთან ინტერვიუში აცხადებს, რომ ხსენებული მონაცემები არის მრავლისმეტყველი და იმ შემთხვევაში, თუ თბილისი სამშვიდობო პოლიტიკას თანმიმდევრულად განაგრძობს – ეს ტენდენცია შეუქცევადი გახდება. „მოთმინებისა და თანამიმდევრულობის სტრატეგიის“ კონტექსტშია განსახილველი ყოფილი პრემიერ-მინისტრის, ბიძინა ივანიშვილის კომენტარი: „მომავალშიც იქნება, ჩემი აზრით, ასეთი კაზუსები ურთიერთობებში, მთავარია, სტრატეგია არ დავარღვიოთ. მოთმინებით, მტკიცედ, პრინციპულად, ნაბიჯ-ნაბიჯ, მე ვფიქრობ, რომ ჩვენ მოვახერხებთ და დავალაგებთ ჩვენს დიდ მეზობელთან ურთიერთობებს³⁵“ და საქართველოს ხელისუფლების გადანყვეტილებაც, მიუხედავად არა პოპულარულობისა, დათანხმებოდა სოჭის ოლიმპიადაში მონაწილეობას.

ამით თბილისმა საკუთარ სტრატეგიაში თანმიმდევრულობის დემონსტრაცია მოახდინა და დროებით „ფრჩხილებს გარეთ გაიტანა“ გამყოფ ხაზზე მიმდინარე პროცესები ქართულ-რუსული დიალოგიდან. ეს არც ერთ შემთხვევაში არ ნიშნავს „ნითელ ხაზებზე“ უარის თქმას, ვინაიდან თბილისი ჯერ კიდევ ხედავს ურთიერთობის ნორმალიზების პერსპექტივებს და ცდილობს, ეს საკითხი არ აქციოს პროცესის მთავარ წინაღობად. თბილისმა ამ პრაგმატული გადანყვეტილებით ისე, რომ ჩრდილი არ მიუყენებია საკუთარი ეროვნული ინტერესებისთვის (ტერიტორიული მთლიანობა, სუვერენიტეტი), მთელი პასუხისმგებლობა ქართულ-რუსული ურთიერთობების ნორმალიზების მომავალზე – მოსკოვს დააკისრა. რამდენად თანმიმდევრული და გულწრფელია რუსეთი თავის სურვილში, დაალაგოს ურთიერთობა საქართველოსთან, გამყოფ ხაზზე არსებული ჰუმანიტარული და პოლიტიკური საკითხების მიმართ მის დამოკიდებულებაში გამოჩნდება საშუალოვადიან პერსპექტივაში.

³¹ ზაქარეიშვილი: თქვენ გინდათ, რომ 200–300 მეტრის გამო გამოვუცხადოთ რუსეთს ომი? <http://www.netgazeti.ge/GE/105/News/20061/>.

³² Crisis Group Europe Report No 224, “Abkhazia: The Long Road to Reconciliation,” 10 April 2013

³³ რეზოლუციის სრული ტექსტი იხილეთ: Принятая по обоюдному согласию резолюция по внешней политике <http://civil.ge/rus/article.php?id=24539>.

³⁴ Пограничники Южной Осетии задержали десять нарушителей границы в период с 13 по 27 декабря <http://www.georgiatimes.info/news/97955.html> იხილეთ აგრეთვე: За нарушение границы в Южной Осетии задержаны трое граждан Грузии <http://www.kavkaz-uzel.ru/articles/237188/>.

³⁵ „ივანიშვილი: რუსეთისგან გადანყვეტ ნაბიჯებს არ ველოდები“ <http://www.civil.ge/geo/article.php?id=27095>.

ბ) სამართლებრივი განზომილება

2008 წლის 26 აგვისტოს რუსეთის ფედერაციამ აღიარა აფხაზეთისა და სამხრეთ ოსეთის დამოუკიდებლობა, რითაც საფუძველი ჩაუყარა ე.წ. „ახალ რეალობას“ რეგიონში. ქართული მხარე, რუსულისგან განსხვავებით, აფხაზეთსა და ცხინვალის რეგიონს განიხილავს ოკუპირებულ ტერიტორიებად.

1907 წლის ჰააგის რეგულაციების 42-ე მუხლის თანახმად, ასევე ჟენევის 1949 წლის კონვენციისა და აღნიშნული კონვენციის პირველი დამატებითი პროტოკოლის (1977 წ.) თანახმად, ტერიტორია შეგვიძლია მივიჩნიოთ ოკუპირებულად, როდესაც მასზე კონტროლს ამყარებენ მტრულად განწყობილი სახელმწიფოს შეიარაღებული ძალები. ოკუპაციის დასადგენად აუცილებელია არსებობდეს ორი ძირითადი პირობა: 1. მტრული სახელმწიფოს შეიარაღებული ძალების არსებობა კონკრეტულ ტერიტორიაზე; 2. მათ მიერ დაკავებულ ტერიტორიაზე ეფექტური კონტროლი.

ზემოთ მოყვანილი საერთაშორისო სამართლებრივი რეგულაციების საფუძველზე ცხინვალის რეგიონის ოკუპაციას, შესაბამისად, იქ რუსეთის ფედერაციის ეფექტური კონტროლის არსებობას ადასტურებს საერთაშორისო ადამიანის უფლებათა დამცველი ორგანიზაცია Human Rights Watch, თავის ანგარიშში „Up In Flames“³⁶. აღნიშნულიდან გამომდინარე, საერთაშორისო სამართლის პრინციპებისა და ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს სტანდარტით, ადამიანის უფლებათა დარღვევის ნებისმიერ ფაქტზე, თუნდაც, ის ჩადენილი იყოს დე ფაქტო ხელისუფლების წარმომადგენელთა მხრიდან, პასუხისმგებლობა სწორედ რუსეთის ფედერაციას ეკისრება³⁷. რუსეთის ფედერაცია, როგორც ევროსაბჭოს წევრი სახელმწიფო, რომელიც მიერთებულია ადამიანის უფლებათა ევროპულ კონვენციას და აღიარებს ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს იურისდიქციას ვალდებულია, როგორც სამხრეთ ოსეთის, ისე აფხაზეთის რეგიონში შექმნას ადამიანის უფლებათა დაცვის ევროპული სტანდარტებით დადგენილი პირობები.

ე.წ. „საზღვრის დემარკაციით“ რუსეთის ფედერაცია უხეშად არღვევს 1950 წლის 4 ნოემბრის ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის კონვენციას (ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია), რომლის ერთ-ერთ მონაწილესაც თავად წარმოადგენს, როგორც ევროსაბჭოს წევრი სახელმწიფო. უპირველეს ყოვლისა დაირღვა ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის 1952 წლის 20 მარტის დამატებითი ოქმის პირველი მუხლით დაცული საკუთრების უფლება. ადმინისტრაციული საზღვრის მიმდებარე სოფლებში მცხოვრებ საქართველოს მოქალაქეებს ფაქტობრივად აღარ აქვთ მათ საკუთრებაში არსებული საცხოვრებელი სახლებით, მიწის ნაკვეთებით და სხვა მატერიალური სიკეთეებით სარგებლობის საშუალება.

ხელოვნურმა საზღვრებმა ფაქტობრივად მოსპო ადამიანის პირადი ცხოვრების ნორმალური წარმართვისთვის აუცილებელი საკომუნიკაციო საშუალებები, რაც არც მეტი არც ნაკლები, გახლავთ ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-8 მუხლით დაცული პირადი და ოჯახური ცხოვრების პატივისცემის ხელყოფა.

სოფელ დიციში ადგილობრივი მოსახლეობისთვის სასაფლაოზე მისვლის საშუალების მოსპობა, შეგვიძლია განვიხილოთ, როგორც ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-9 მუხლით დაცული სინდისის, რწმენისა და აღმსარებლობის თავისუფლება. გარდაცვლილთა სულებზე ზრუნვა ნაწილია ქრისტიანული რელიგიისა, რომელსაც გამყოფი ხაზის მიმდებარედ მცხოვრებ მოქალაქეთა აბსოლუტური უმრავლესობა აღიარებს. შესაბამისად ოკუპირებულ ტერიტორიაზე სასაფლაოების მოქცევა ამ ადამიანებს ფაქტობრივად უსპობს საშუალებას შეასრულონ რიტუალები მათი მრწამსის, ტრადიციების და კულტურის შესაბამისად.

ადამიანის უფლებათა ყველა ზემოთ ჩამოთვლილი დარღვევა გარკვეულწილად განაპირობა ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის 1963 წლის 16 სექტემბრის მეოთხე დამატებითი ოქმის მეორე მუხლით დაცული გადაადგილების თავისუფლების არამართლობიერმა შეზღუდვამ. გადაადგილების თავისუფლების შეზღუდვის ფონზე აქტუალურია საქართველოს მოქალაქეთა უკანონო დაკავების საკითხი.

საქმეთა შესწავლამ ცხადყო, რომ ამ დაკავებულთა მიმართ დაირღვა ადამიანის უფლება-

³⁶ (2009). *Up In Flames, Humanitarian Law Violations and Civilian Victims in the Conflict over South Ossetia*. New York: Human Rights Watch.

³⁷ საია. (2013, June 13). *www.gyla.ge*. Retrieved February 4, 2014, from საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია საოკუპაციო ხაზის გასწვრივ განვითარებულ მოვლენებს ეხმიანება: <http://gyla.ge>.

თა ევროპული კონვენციის მე-5 და მე-6 მუხლები, რაც თავის მხრივ ითვალისწინებს ერთი მხრივ, პიროვნების თავისუფლებისა და უსაფრთხოების უზრუნველყოფას, კრძალავს მის დაკავებას სათანადო სამართლებრივი საფუძვლის გარეშე და მოითხოვს შესაბამისი პროცედურების დაცვას, მეორე მხრივ კი, ნებისმიერ ადამიანს ანიჭებს სამართლიანი სასამართლოს უფლებას. საქართველოს მოქალაქეთა დაკავების შემთხვევებში არ არსებობდა მათი დაკავების არანაირი კანონიერი საფუძველი, ისევე როგორც არ იქნა უზრუნველყოფილი მათი სამართლებრივი დაცვის შესაბამისი გარანტიები.

დასკვნის მაგიერ

შექმნილი რეალობა, ე.წ. „წითელი ხაზების“ გათვალისწინებით, საქართველოსა და რუსეთის ფედერაციას დიალოგისთვის დიდი მოქნილობის საშუალებას არ უტოვებს. მოცემული ნაშრომის ავტორები აცნობიერებენ, რომ ქართულ-რუსული ურთიერთობები დამოკიდებულია უამრავ სხვა ფაქტორზეც, რომელთა ანალიზიც ცდება წინამდებარე კვლევის მიზნებს. თუმცა, მიგვაჩნია, რომ მოცემულ ეტაპზე განსაკუთრებით მგრძობიარე საკითხი, რომელმაც შეიძლება საფრთხე შეუქმნას საქართველოსა და რუსეთს შორის ბოლო დროს დაწყებული ურთიერთობის მონესრიგების პროცესს, გახლავთ „გამყოფ ხაზზე“ არსებული ვითარება. ე.წ. საზღვარზე მიმდინარე „სადემარკაციო სამუშაოები“ სწორედ ის შემთხვევაა, როდესაც თბილისის და მოსკოვის მიერ შეთანხმებული კონცეფცია, ერთმანეთისგან გამიჯნონ პოლიტიკური და ჰუმანიტარული საკითხები, არ მუშაობს. ერთი მხრივ, რუსეთის ფედერაცია აგრძელებს საკუთარი ვალდებულების შესრულებას, უზრუნველყოს მის მიერვე აღიარებული რესპუბლიკების უსაფრთხოება, მეორე მხრივ, საქართველო არ აპირებს ე.წ. ახალი რეალების ცნობას.

აღსანიშნავია, რომ საქართველოს ხელისუფლებამ, მიუხედავად სერიოზული დისკომფორტისა, „გამყოფ ხაზზე“ შექმნილი ვითარება არ აქცია იმ ბარიერად, რომელიც რუსეთის ფედერაციასთან 2012 წლის ოქტომბრის შემდგომ დაწყებული ურთიერთობის ნორმალიზების პროცესს შეაჩერებდა. ამით თბილისმა პროცესის მომავალ დინამიკაზე მნიშვნელოვანი პასუხისმგებლობა მოსკოვის მხრებზე გადაიტანა. რუსეთის მხრიდან ამ პასუხისმგებლობის გაცნობიერების ემპირიული დადასტურება, შესაძლოა, იყოს პრეზიდენტ ვლადიმერ პუტინის მიერ გამოთქმული მზაობა, სურვილის შემთხვევაში, შეხვდეს საქართველოს პრეზიდენტს. გარდა ამისა, თბილისი აგრძელებს სამშვიდობო პოლიტიკასა და კონსტრუქციულ მიდგომებს ცხინვალისა და, ზოგადად, სამხრეთ ოსეთის მოსახლეობის მიმართ. ამ ფონზე რუსეთის მიერ შემოთავაზებული მავთულხლართების პოლიტიკა გრძელვადიან პერსპექტივაში, მისთვისვე ხდება კონტრპროდუქტიული, სულ ცოტა, ორი თვალსაზრისით: 1) ის კარგავს შესაძლებლობას, დააღაგოს ურთიერთობა საქართველოსთან, სამხრეთ მეზობელთან, რომელსაც მნიშვნელოვანი გეოპოლიტიკური მდებარეობა უკავია და ესაზღვრება რუსეთის ყველაზე მონყვლად რეგიონს – ჩრდილოეთ კავკასიას; 2) მავთულხლართების ბარიერებით აფერხებს რა სამხრეთელი ოსების ნორმალური სოციალურ-ეკონომიკური ცხოვრების შესაძლებლობას, რუსეთი უსაფრთხოების მთავარი კონტრიბუტორიდან, განვითარების მთავარ შემაფერხებლად ყალიბდება მათ თვალში. ამიტომ შექმნილი ვითარება რუსეთის ფედერაციისგან მოითხოვს ადეკვატურ ნაბიჯებსა და მიდგომების კორექტირებას.

კვლევის ავტორებს, ცხადია გვესმის, რომ ზემოთ აღწერილი ტენდენცია, ნებისმიერ დროს შეიძლება შეიცვალოს, რაიმე გაუთვალისწინებელი ფაქტორის გამო. თუმცა ვაცნობიერებთ რა საქართველო-რუსეთის ურთიერთობების მონესრიგების მნიშვნელობას, მიგვაჩნია, რომ სწორედ ეს ჩიხური ვითარება შეიძლება გახდეს „ჰუმანიტარული“ თემებიდან „პოლიტიკურ“ საკითხებზე დიალოგის გაგრძელების წინაპირობა. ამისთვის კი, შესაბამის პლატფორმად შეიძლება იქცეს ორი ქვეყნის ლიდერის შეხვედრა.

ПРЕДИСЛОВИЕ

Учитывая конфликтную ситуацию между Россией и Грузией, с 2011 года «Центр культурных взаимосвязей – Кавказский дом» начал активную работу в направлении построения мира между грузинским и российским обществами.

Этот процесс объединяет несколько компонентов, в том числе, исследования молодых грузинских и российских аналитиков, рабочие визиты в Грузию и Российскую Федерацию, встречи и семинары с участием представителей государственных структур и экспертных кругов обеих стран, создание совместной веб-страницы и т.д.

В 2013 году, в рамках проведенных исследований было подготовлено два политических документа, более десятка статей и издан совместный грузино-российский аналитический бюллетень. (Ознакомиться с материалами можно здесь: www.regional-dialogue.com).

Данная публикация является продолжением указанного процесса и подготовлена в рамках проекта «Грузино-российский диалог для мира и сотрудничества», который осуществляется при финансовой поддержке «Фонда превенции конфликтов» министерства иностранных дел Великобритании.

В исследовании анализируется одна из наиболее проблемных сфер грузино-российских отношений – ситуация на разделительной (оккупационной) линии и связанные с этим политические, правовые и гуманитарные вопросы.

Данное исследование издается в рамках проекта «Грузино-российский диалог для мира и сотрудничества». Проект осуществляется при финансовой поддержке министерства иностранных дел Великобритании в рамках программы «Фонд урегулирования конфликтов».

Публикация не выражает позиции правительства Великобритании
Содержание публикации отражает персональную позицию автора

ДИНАМИКА ГРУЗИНО-РОССИЙСКИХ ОТНОШЕНИЙ ПОСЛЕ ОКТЯБРЯ 2012 ГОДА

После октябрьских парламентских выборов 2012 года в Грузии, к власти пришла новая правящая сила - коалиция «Грузинская мечта», которая заявила одной из своих внешнеполитических целей нормализацию российско-грузинских отношений.

Сразу же после формирования правительства, коалиция приступила к осуществлению соответствующих шагов как на символическом, так и практическом уровне.

Практически после первых же контактов между Тбилиси и Москвой проявилась философия диалога - стороны согласились воздерживаться от рассмотрения острых политических вопросов (т.н. красных линий) и постараться углублять сотрудничество, где это возможно¹: на гуманитарном, торгово-экономическом и транспортном направлениях.

По прошествии двух лет налицо определенный прогресс²:

- Начинается поэтапное возвращение грузинского вина, минеральных вод и сельскохозяйственной продукции на российский рынок³;
- Невзирая на психологический дискомфорт, Тбилиси соглашается принять участие в Сочинской Олимпиаде;
- Преодолеваются существовавшие между двумя странами препятствия в сфере транспортного и авиационно-сообщения, возросла пропускная способность на контрольно-пропускном пункте Верхний Ларс;
- Интенсифицируются гуманитарные и культурные связи⁴.

Важно отметить, что всё это происходит на фоне существенно измененной политической риторики, когда язык и символы конфронтации все больше заменяются дискурсом сотрудничества.

Можно сказать, что на сегодняшний день конструктивные позиции сторон, благодаря отходу от «красных линий», основаны на прагматических и правильных политических расчетах, и способствуют углублению сотрудничества и реализации мер доверия. Насколько новые рамки взаимоотношений, сформировавшиеся благодаря этой политике, помогут начать обсуждение острых политических вопросов и вопросов безопасности, а также поиск определенного выхода из создавшейся ситуации – станет ясным в ближайший период времени.

Необходимо отметить, что подобное разделение вопросов на «гуманитарные» и «политические» по своей сути проблематично, и это не будет работать до бесконечности. В этой ситуации особенно важно – когда и как произойдет пересечение этих двух тем («гуманитарной» и «политической»).

Опыт последнего периода показывает, что одним из основных вызовов для процесса нормализации грузино-российских отношений является обстановка на разделительной линии⁵ и связанные с ней политические, гуманитарные вопросы и вопросы безопасности.

¹ „Мы согласились с тем, что не можем прийти к согласию по определенным темам. Для начала мы определили темой разговора вопросы торговых, гуманитарно-культурных отношений и тему восстановления регулярного авиационного сообщения“, - заявил Зураб Абашидзе после первой встречи с Григорием Карасиным. Front News, 14 декабря 2012

² Это неоднократно отмечал специальный представитель премьер-министра Грузии по вопросам отношений с Россией господин Зураб Абашидзе: „Я думаю, что у нас есть определенный прогресс. В частности, по тем направлениям, которые мы изначально обсуждали в формате диалога. В области торгово-экономических связей, коммуникаций, культурно-гуманитарной сфере мы продвинулись вперед“. Зураб Абашидзе: Постараемся приблизиться к «красным линиям»; <http://gorchakovfund.ru/news/9053/>

³ Часть оппонентов правительства Грузии считает, что результаты, достигнутые в этом направлении, являются не следствием доброй воли Российской Федерации и перезагрузки отношений, а частью обязательств, взятых на себя Российской Федерацией перед Всемирной торговой организацией (ВТО). Авторы данной публикации не разделяют эту позицию и считают, что урегулирование этих вопросов в кратчайшие сроки является результатом именно грузино-российского диалога, начавшегося в последний период.

⁴ На этом направлении, опять-таки, важным препятствием остается проблема получения гражданами Грузии виз Российской Федерации. Однако, анализ существующей динамики дает возможность предположить, что процедура выдачи виз определенным категориям граждан будет упрощена (авт.). Еще после второго раунда «неофициальных контактов» представителей Грузии и России, которая состоялась в Праге 1 марта 2013 года, российская сторона подтвердила, что возможность упрощения визового режима со стороны Российской Федерации была рассмотрена в рамках этой встречи. МИД России, Сообщение для СМИ о встрече статс-секретаря – заместителя Министра иностранных дел России Г.Б. Карасина со специальным представителем Премьер-министра Грузии по вопросам отношений с Россией З.Абашидзе, 02.03.2013, http://www.mid.ru/bpr_4.nsf/newsline/9CDA548E676130E744257B22001F9C76

⁵ Термин «разделительная линия» использован в «Государственной стратегии Грузии относительно оккупированных территорий»: Правительство Грузии, Государственная Стратегия в отношении оккупированных территорий; Вовлечение путем сотрудничества <http://www.smr.gov.ge/docs/doc212.pdf>. Вместе с тем, термин был использован в постановлении правительства Грузии N 257, в котором говорится: «относительно утверждения положений и создания временной правительственной комиссии по реагированию на потребности пострадавшего населения, проживающего в селах, расположенных на территории, прилегающей к разделительной линии»: http://www.government.gov.ge/index.php?lang_id=GEO&sec_id=276&info_id=38490.

Также по этому вопросу см: комментарий государственного министра по вопросам реинтеграции Пааты Закарешвили: <http://ghn.ge/news-98692.html>

ОБСТАНОВКА НА РАЗДЕЛИТЕЛЬНОЙ ЛИНИИ:

Дата Ванишвили. Село Хурвалети

Выхода из тупиковой ситуации, создавшейся в результате августовской войны 2008 года и одностороннего признания независимости Абхазии и Южной Осетии со стороны Российской Федерации, в ближайшей и среднесрочной перспективе не видно. Это понимают как в Тбилиси, так и в Москве⁶. С другой стороны, очевидно, что достижение серьезного прогресса в отношениях между двумя странами невозможно без углубления сотрудничества по вопросам безопасности. Существующий вакуум на этом направлении усугубляет обстановку на разделительной линии. В частности, т.н. «процесс демаркации границы» и связанные с ним политические и гуманитарные проблемы. Парадоксально, что этот процесс особенно был активизирован с февраля 2013 года - параллельно с процессом нормализации грузино-российских отношений.

СТАТИСТИКА И ФАКТЫ ПО ДАННЫМ ЗА ОКТЯБРЬ-НОЯБРЬ 2013 ГОДА

По данным министерства внутренних дел Грузии, общая длина разделительной линии в регионе Шида Картли составляет приблизительно 350 км. Отсюда на регион Мцхета-Мтианети приходится 128 км., на Горийский район – 92 км., на Карельский район – 60 км. и на Сачхерский район – 70 км. К указанному периоду времени «демаркационные» работы произведены на отрезке около 30-35 км. То есть, на 10% от всего периметра.

На сегодня процесс протягивания колючей проволоки и возведения решеток непосредственно затронул более 50 семей (им пришлось покинуть свои дома, они были ограничены в правах пользования своими участками и пахотными землями, в возможности посещения родовых кладбищ, использовании поливной воды).

Намного больше численность людей по обе стороны разделительной линии, которым были ограничены:

- Свобода передвижения;
- Право на собственность;
- Право на получение медицинского обслуживания;
- Возможность встреч с членами семьи и родственниками;
- Возможности экономической активности.

Квемо Никози: возведены ограждения из колючей проволоки на отрезке в 2-3 км. Из них большая часть – на территории, контролируемой центральным правительством. В результате этого пахотные и посевные земли нескольких местных семей оказались частично или полностью по ту сторону разделительной линии.

Гугутианткари: несколько семей были ограничены в праве пользования пахотными и посевными землями. Одновременно с этим происходит разделение приусадебных участков и домовладений.

Диди Хурвалети: в этом селе ограждения из колючей проволоки полностью проходят по территории, контролируемой со стороны Тбилиси. В результате этого жилые дома, приусадебные участки и сельскохозяйственные земли трех местных семей частично или полностью оказались по ту сторону разделительной линии;

Двани и село Атоци: колючая проволока протянута на отрезке приблизительно в 10-12 км. Из них на нескольких участках в селе Двани на территории, контролируемой центральным правительством. В результате этого осуществлено разделение надвое жилых домов и сельскохозяйственных участков. В то же самое время по другую сторону разделительной линии оказалась ирригационная система (оросительный канал)⁷.

Село Адзви: российские пограничники возвели в селе ограждения из колючей проволоки в сентябре 2013 года, в результате чего за барьером оказалось 4 га земли⁸. Пострадавшие семьи лишились возможности собирать урожай⁹.

Село Хурвалети, соседи помогают семье Ванишвили, оставшейся по ту сторону колючей проволоки

⁶ Интервью Владимира Путина телеканалу Russia Today, 11 июня. „Мы не строим иллюзий, что проблемы можно быстро решить. Особенно те, что связаны с конфликтными регионами – Абхазией и Южной Осетией“. Зураб Абашидзе: Постараемся приблизиться к «красным линиям»; <http://gorchakovfund.ru/news/9053/>

⁷ „Криками ничему не поможешь“ – ответ жителей села Двани приехавшим гостям; информационный центр Шида Картли, 07.10.2013 <http://qartli.ge/web/14900>

⁸ Когда появилась колючая проволока в Адзви?!; информационный центр Шида Картли, 08.10.2013 <http://qartli.ge/web/14929>

⁹ Российские оккупанты возвели ограждения из колючей проволоки и в селе Адзви Горийского района; журнал «Табула», 08.10.2013 <http://www.tabula.ge/ge/story/75507-rusma-okupantebma-mavtulxlartebi-goris-raionis-sofel-adzvsich-gaavles>

Кроме потери земель сельчане столкнулись и с другими проблемами – они лишились возможности посещать сельское кладбище, которое также оказалось по другую сторону ограждений¹⁰.

Село Дици: 27 мая 2013 года здесь начался процесс возведения ограждений (решеток). 7 сентября осетинская сторона возобновила возведение металлических конструкций вдоль разделительной линии, в результате этих работ нескольким семьям была перекрыта дорога, ведущая к родовым кладбищам¹¹.

Участок сел Мерети и Ксуиси: решетки возведены на отрезке приблизительно в 3 км. одновременно с этим, для возведения ограждений подготовлен отрезок приблизительно в 600 метров.

Село Сакоринтло: осуществляется процесс возведения ограждений. В настоящее время работа завершена на участке в 500 метров.

Села Твауреби и Ахмаджи: в настоящее время возведены ограждения на участке приблизительно в 500 метров.

Село Меджврисхеви: процесс начался весной 2012 года, был активизирован в конце июня 2013 года. Ограждения возведены на участке приблизительно в 800 метров.

Село Дирби: процесс начался в августе 2013 года. По данным на сентябрь 2013 года, возведены ограждения на участке в 200 метров.

Село Джариашени: здесь процесс был начат также в августе 2013 года. По данным на сентябрь 2013 года, возведены ограждения на участке в 500-600 метров.

ФАКТЫ НЕЗАКОННОГО ЛИШЕНИЯ СВОБОДЫ ПРЕДСТАВИТЕЛЯМИ ДЕ ФАКТО ЮЖНОЙ ОСЕТИИ И РОССИЙСКИМИ ПОГРАНИЧНИКАМИ ГРАЖДАН ГРУЗИИ ПО ОБВИНЕНИЮ В ПЕРЕСЕЧЕНИИ Т.Н. «ГОСУДАРСТВЕННОЙ ГРАНИЦЫ»

Кроме демаркации т.н. границы, проблемы безопасности и гуманитарной сферы на разделительной линии усугубляются фактами незаконного лишения свободы местного населения со стороны представителей Южной Осетии или российских пограничников.

Согласно данным министерства внутренних дел Грузии, с 2009 года по июнь 2013 года включительно на разделительной линии в регионе Шида Картли по обвинению в незаконном пересечении т.н. границы было задержано **536** граждан Грузии.

Отсюда больше всего задержаний граждан было осуществлено в 2013 году – **142** человека (см. таблицу)

Граждане Грузии, задержанные за нарушение линии оккупации на направлении Цхинвальского региона	
год	Количество задержанных
2009	84
2010	71
2011	135
2012	104
2013	142

Источник: *Министерство внутренних дел Грузии и www.opendata.ge*

Задержания в основном происходят в то время, когда местное население занято сельскохозяйственными работами (выпас скота, рубка дров и т.д.). Основание для задержаний – «незаконное пересечение границы». После задержания граждан Грузии российские пограничники переправляют их в Цхинвали и в случае выплаты штрафа, который составляет 2000 рублей (около 60 USD)¹², задержанных освобождают. Что касается продолжительности сроков задержания, то они в разных случаях различны по длительности. При этом нужно выделить одну позитивную тенденцию последнего времени, которую отметил государственный министр Грузии по вопросам реинтеграции Паата Закареишвили (с 1 января 2014 года государственный министр по вопросам примирения и гражданского равноправия): «К сожалению, динамика задержаний не снизилась, однако, по сравнению с прошлым годом, в настоящее время задержанным грузинам приходится проводить в цхинвальской тюрьме меньше времени».¹³

¹⁰ Кетеван Цхелашвили: процесс возведения ограждений из колючей проволоки в Адзви начался в 2009 году; 09.10.2013, <http://reportori.ge/?lang=1&menuid=2&id=5491>

¹¹ Российские военные делят село Дици пополам; 17.09.2013

<http://news.ge/ge/news/story/64298-ditsshi-rusi-samkhedroebi-akhali-saokupatsio-sazghvrebs-amontazheben>

¹² Двум гражданам Грузии через несколько часов предъявят обвинения в Цхинвали, 18.07.2013 <http://pirveliradio.ge/?newsid=6682>

¹³ Паата Закареишвили – слово «джонджоли» вошло в хедлайны международной конфликтологии: <http://www.interpressnews.ge/ge/politika/238853-paata-zaqareishvili-sityva-qjonjoliq-msoffio-konfliqtologiis-hedlainebshevida.html?ar=A>

АРГУМЕНТЫ СТОРОН ПОЗИЦИИ МОСКВЫ И ЦХИНВАЛИ:

В 2009 году между Российской Федерацией и представителями де факто властей Южной Осетии был оформлен договор «О совместных усилиях по охране границы республики Южная Осетия»¹⁴. Заключение договора может быть рассмотрено в контексте признания суверенитета этой территории на первом этапе и впоследствии – поддержки строительства государственности. Этот договор является продолжением всеобъемлющего соглашения от 17 сентября 2008 года о дружбе, сотрудничестве и взаимопомощи, заключенного между Российской Федерацией и Южной Осетией¹⁵.

После начала осуществления договора об охране границы (что в начале имело фрагментарный характер), Россия и Южная Осетия начали разрабатывать соответствующую аргументацию для правового обоснования указанного решения. На фоне активных гражданских или же дипломатических дискуссий появились аргументы различного типа, которые, в некоторых случаях, определяют официальные позиции Москвы и Цхинвали; а в некоторых – представляют собой выкладки экспертных кругов.

В заявлении министерства иностранных дел России от 4 октября 2013 года¹⁶ раскритикованы заявления представителей различных ведомств НАТО, Евросоюза и США относительно процесса строительства т.н. «границы» между Грузией и Абхазией, Грузией и Южной Осетией. Согласно тексту заявления, Абхазия и Южная Осетия являются независимыми государствами, соответственно, работы, проведенные российскими пограничниками, полностью укладываются в рамки договора, заключенного между Российской Федерацией и этими двумя субъектами. С другой стороны, согласно заявлению, процесс демаркации границы осуществляется с целью предотвращения инцидентов на прилегающей территории, в частности, для снижения числа случаев незаконного пересечения границы с обеих сторон. В подтверждение этого аргумента в заявлении приводится статистика наблюдательной миссии Евросоюза, согласно которой, случаи нарушения границы существенно снизились после возведения заграждений. 10 сентября 2013 года в своем выступлении в ОБСЕ постоянный представитель России Андрей Келин заявил, что если раньше в день фиксировались десятки случаев незаконного пересечения границы, то в период с июля по сентябрь было зафиксировано всего 38 подобных фактов¹⁷, что, по мнению этого дипломата, указывает на стабилизацию ситуации в регионе.

Как заявляют в Цхинвали, они предложили Тбилиси начать переговоры о делимитации и демаркации границы. Это отметил также и представитель де факто президента Южной Осетии по вопросам постконфликтного урегулирования Мурат Джиоев. Такое же предложение было сделано и в формате Женевских переговоров¹⁸.

Согласно информации российского эксперта Николая Силаева, осетинская сторона действительно была готова к началу неформальных переговоров с Грузией с тем, чтобы придти к согласию относительно демаркации тех участков земли, которые находятся во владении местного населения и оказываются по ту сторону границы в результате демаркации¹⁹. По его мнению, российские пограничники также были готовы подключиться к переговорам этого типа, однако грузинская сторона отказалась включиться как в неформальные, так и в официальные переговоры²⁰.

Как говорится в официальных заявлениях осетинской стороны, процесс демаркации осуществляется согласно данным карт советского периода, в частности, что демаркационная линия пройдет по границе Юго-Осетинской автономной области²¹. Согласно заявлениям их официальных лиц, в ряде случаев, когда демаркационная линия проходила по участкам местного населения, российские пограничники переносили линию границы вглубь территории Южной Осетии, чтобы избежать потенциальных осложнений. Согласно мнению части российских экспертов, существуют и примеры, когда в результате демаркации земельные участки осетинского населения оказывались на грузинской стороне, хотя таких случаев значительно меньше²².

Как считают российские официальные лица, грузинская сторона намеренно пытается ввести в заблуждение международное сообщество с тем, чтобы утвердить мнение, что процесс демаркации является помехой свободе передвижения в регионе. Согласно заявлению постоянного представителя России при ОБСЕ Андрея Келина, только в 2013

¹⁴ Соглашение между Российской Федерацией и Республикой Южная Осетия о совместных усилиях в охране государственной границы Республики Южная Осетия, 30 апреля 2009 года, <http://archive.kremlin.ru/text/docs/2009/04/215691.shtml>

¹⁵ Соглашение между Российской Федерацией и Республикой Южная Осетия о совместных усилиях в охране государственной границы Республики Южная Осетия, 30 апреля 2009 года, <http://archive.kremlin.ru/text/docs/2009/04/215691.shtml>

¹⁶ Соглашение между Российской Федерацией и Республикой Южная Осетия о совместных усилиях в охране государственной границы Республики Южная Осетия, 30 апреля 2009 года, <http://archive.kremlin.ru/text/docs/2009/04/215691.shtml>

¹⁷ Согласно заявлению Андрея Келина, нарушителей границы предупреждают устно или же штрафуют на символическую сумму, которая составляет 50 евро, Москва отвергает обвинения и оценки действий российских пограничников в Южной Осетии, <http://www.regnum.ru/news/polit/1719934.html>.

¹⁸ Тбилиским журналистам пора бы понять, что Южная Осетия не имеет никакого отношения к «территориальной целостности» Грузии – полпред президента, <http://cominf.org/node/1166499728>

¹⁹ Перспектива нормализации грузино-российских отношений на фоне обстановки вокруг административной границы, <http://regional-dialogue.com/articles/%D0%BF%D0%B5%D1%80%D1%81%D0%BF%D0%B5%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%B0-%D0%BD%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B0%D0%BB%D0%B8%D0%B7%D0%B0%D1%86%D0%B8%D0%B8-%D0%B3%D1%80%D1%83%D0%B7%D0%B8%D0%BD%D0%BE-%D1%80%D0%BE/>

²⁰ По мнению государственного министра по вопросам реинтеграции Пааты Закарейшвили, „Они очень хотят подключить власти Грузии к переговорам о том, где именно проходит граница. Для нас это абсолютно неприемлемо. На территории Южной Осетии не проходит никакой границы. Там есть всего лишь раздельительные линии и мы ни в коем случае не включимся в ту игру, которую устраивает Россия.“ <http://www.netgazeti.ge/GE/105/News/20061/>.

²¹ Согласно законодательству Южной Осетии, государственная граница этой республики проходит по границе бывшей Юго-Осетинской автономной области, <http://cominf.org/node/1166498854>

²² Перспектива нормализации грузино-российских отношений на фоне обстановки вокруг административной границы, <http://regional-dialogue.com/articles/%D0%BF%D0%B5%D1%80%D1%81%D0%BF%D0%B5%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%B0-%D0%BD%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B0%D0%BB%D0%B8%D0%B7%D0%B0%D1%86%D0%B8%D0%B8-%D0%B3%D1%80%D1%83%D0%B7%D0%B8%D0%BD%D0%BE-%D1%80%D0%BE/>

году на «границе» между Южной Осетией и Грузией было зафиксировано 139 тысяч человек и 30 тысяч автомобилей, пересекших ее²³.

Тбилиси неоднократно заявлял, что процессы, проводимые российской и южноосетинской стороной на разделительной линии в 2013 году, являются реакцией на миротворческую политику, проводимую новым правительством Грузии, в результате которой население, проживающее в Южной Осетии, начало активно посещать большие города Грузии²⁴. Часть российских экспертов не согласна с этой позицией и связывает активизацию процесса «демаркации» по истечению трех лет после заключения договора не с политическими изменениями, произошедшими в Грузии, а с процессом принятия решений в российском государстве и существующей практикой их исполнения. По их мнению, исходя из географической величины России и масштабов ее бюрократической системы, исполнение политических решений в некоторых случаях запаздывает. Как считает эксперт Андрей Сушенцов, выполнение программы демаркации границы просто совпало с процессом нормализации российско-грузинских отношений и стало препятствующим фактором для диалога. По его мнению, это совпадение не заставит отказаться от завершения исполнения политического решения по данному вопросу²⁵.

Осетинская и российская стороны объясняют острую реакцию правительства Грузии и грузинского общества в целом несколькими причинами: правительство Грузии использовало эту тему для того, чтобы заработать дополнительные политические очки в предвыборный период (имеются в виду президентские выборы 31 октября 2013 года). С другой стороны, и оппозиция, в лице Единого национального движения, пытается использовать эту тему в качестве источника дополнительных политических дивидендов. В Цхинвали считают, что между политическими силами Грузии существует своего рода соревнование – кто из них сможет лучше использовать этот вопрос для спекуляций и кто получит больше политических выгод. Вторым аргументом осетинской стороны является то, что посредством спекуляций на этой теме, Грузия пытается дискредитировать политику России в регионе и утвердить имидж России как оккупанта в глазах международного сообщества²⁶.

Таким образом, можно сказать, что процесс демаркации т.н. «границы» российская сторона рассматривает не в качестве отдельного политического решения, а как один из сегментов цепи в политике признания Южной Осетии и Абхазии, что, по ее мнению, включает в себя не только юридические акты признания в качестве независимых государств этих территорий, но и долгосрочную политику помощи в построении их государственности. Именно в эту политику вписывается принятое решение относительно демаркации и делимитации т.н. «границы». Со своей стороны, Цхинвали рассматривает этот процесс в контексте обеспечения собственной национальной безопасности и утверждения государственности²⁷.

ПОЗИЦИЯ ТБИЛИСИ

а) Политическое измерение

Естественно, что аргументы, предлагаемые Москвой и Цхинвали, являются для Тбилиси неубедительными. Тбилиси считает этот процесс нарушением суверенитета и территориальной целостности страны²⁸. Министерство иностранных дел Грузии сделало несколько заявлений по этому поводу. Этот вопрос встал и во время последних раундов переговоров в Женеве, где 5 ноября состоялась информационная сессия на тему: «Прагматические подходы для свободы передвижения». Приглашенные эксперты ознакомили участников с существующей практикой свободного передвижения населения в регионах, пострадавших от конфликтов и подчеркнули необходимость обеспечения беспрепятственного передвижения и гуманитарной деятельности в любых условиях²⁹.

Кроме официальных заявлений, представителям правительства Грузии приходилось делать неоднократные комментарии относительно процессов на разделительной линии как внутри страны, так и за ее пределами. Согласно позиции официального Тбилиси, возведение ограждений из колючей проволоки является грубейшим нарушением международного права и принципа территориальной целостности Грузии, а также противоречит соглашению о прекращении огня от 12 августа 2008 года, в соответствии с которым российская армия должна была вернуться на довоенные позиции³⁰. В то же самое время это создает искусственные барьеры для взаимоотношений между народами и дополнительные гуманитарные проблемы, которые выражаются: в ограничении свободы передвижения и права на собственность местного населения, в препятствовании свободной экономической активности и использовании сельскохозяйственных земель, ограничении в получении медицинского обслуживания и нарушении других социальных и политических прав. Тбилиси считает, что именно Российская Федерация, как сила, осуществляющая эффективный контроль на оккупированных территориях, несет ответственность за защиту свобод и фундаментальных прав населения, проживающего в оккупированной зоне.

Параллельно с озвучиванием официальной позиции, правительству Грузии, естественно, приходилось делать

²³ Москва отвергает обвинения и оценки действий российских пограничников в Южной Осетии, <http://www.regnum.ru/news/polit/1719934.html>

²⁴ Закареишвили: Вы хотите, чтобы из-за 200–300 метров мы бы объявили России войну?, <http://www.netgazeti.ge/GE/105/News/20061/>

²⁵ Москва была вынуждена сделать это признание», <http://www.ekhokavkaza.com/content/article/25136848.html>

²⁶ Тбилиским журналистам пора бы понять, что Южная Осетия не имеет никакого отношения к «территориальной целостности» Грузии – полпред президента, <http://cominf.org/node/1166499728>.

²⁷ Концепция национальной безопасности Республики Южная Осетия, <http://cominf.org/node/1166499811> см. также: указ президента РФ «О мерах по реализации внешнеполитического курса Российской Федерации» <http://president.kremlin.ru/acts/15256>

²⁸ Заявление министерства иностранных дел Грузии: http://www.mfa.gov.ge/index.php?lang_id=ENG&sec_id=59&info_id=16336

²⁹ Заявление министерства иностранных дел Грузии в связи с 25-ым раундом международных переговоров в Женеве http://www.mfa.gov.ge/index.php?lang_id=GEO&sec_id=59&info_id=16884

³⁰ Министерство иностранных дел Грузии, 6,06,2013 http://un.mfa.gov.ge/index.php?lang_id=GEO&sec_id=149&info_id=19004

комментарии/предлагать интерпретации для населения и оппонентов относительно создавшейся ситуации. На фоне динамики грузино-российских отношений последнего времени процесс «демаркации» разделительной линии является настолько неуместным, что его интерпретация и объективное оправдание в какой-либо форме представляется почти невозможным. Тем более, что правительству Грузии приходится делать это в то время, когда часть его оппонентов считает неправильным и бесперспективным политическим шагом начало диалога с Россией и попытку урегулирования отношений; и объясняют именно подобной конструктивной политикой проводимую Россией т.н. «политику колючей проволоки».

Для нейтрализации этого процесса правительство Грузии не обладает практически никакими действенными инструментами. По сути, процесс является одним из оккупационных мероприятий по результатам августовской войны 2008 года. Соответственно, попытка связывать это с политикой нового правительства Грузии – лишённая аргументации нездоровая политическая спекуляция. Единственная возможность корректировать процесс, которая есть у правительства Грузии – включиться в переговоры, предложенные российской и осетинской сторонами, хотя это, фактически, означало бы легитимацию границы. «На территории Южной Осетии не проходит никакой границы. Там есть лишь разделительные линии и мы ни в коем случае не включимся в ту игру, которую устраивает Россия. Они могут уступить нам 400 и 500 метров, лишь бы втянуть правительство Грузии в эти переговоры», – заявил государственный министр по вопросам реинтеграции³¹ (с 1 января 2014 года государственный министр по вопросам примирения и гражданского равноправия).

В интервью одному из авторов исследования представитель правительства Грузии объясняет активизацию процесса т.н. демаркации после октября 2012 года несколькими целями: а) испытать конструктивную политику и терпение нового правительства; б) «запереть» граждан, проживающих в оккупированной Южной Осетии; в) создать предвыборную повестку дня для Нино Бурджанадзе.

Действительно, согласно общей экспертной оценке, политика нового правительства Грузии по отношению к конфликтам существенно изменилась. Тбилиси выразил готовность начать прямой диалог с де факто правительствами, начался процесс освобождения заключённых осетинской национальности, прекратились провокационные действия по отношению к Гальскому району и другое³². Особо стоит отметить принятую 7 марта 2013 года парламентом Грузии резолюцию «Об основных направлениях внешней политики Грузии»³³. В преамбуле документа отмечается, что Грузия остаётся верной взятому президентом Саакашвили обязательству о неприменении силы от 23 ноября 2010 года. Можно предполагать, что в результате этого у населения де факто Южной Осетии снижается восприятие Тбилиси как основной угрозы. Кроме этого, необходимо учитывать географическое месторасположение де факто Южной Осетии, не оставляющее проживающему на этой территории населению других возможностей кроме тесных социальных, экономических и культурных связей с остальной Грузией. Эти два фактора объясняют увеличение числа поездок в Тбилиси людей, проживающих на территории Южной Осетии. С этой точки зрения интересна распространившаяся в масс-медиа информация (которая, в свою очередь, опирается на материалы соответствующих служб безопасности) о задержаниях в конце 2013 года граждан по обвинению в «незаконном пересечении границы»: всего было задержано 39 человек, из них 25 – граждане де факто Южной Осетии, 5 – граждане Российской Федерации и 9 – граждане Грузии³⁴. Представитель правительства Грузии в интервью автору исследования заявляет, что указанные данные говорят сами за себя, и в том случае, если Тбилиси будет последовательно продолжать миротворческую политику – эта тенденция станет необратимой. В контексте «стратегии терпения и последовательности» стоит рассматривать комментарий бывшего премьер-министра Бидзины Иванишвили – «и в будущем будут, по моему мнению, подобные казусы в отношениях, главное, нам не нарушить стратегию. Терпеливо, твердо, принципиально, шаг за шагом, я думаю, что мы сможем и наладим отношения с нашим большим соседом³⁵» и решение правительства Грузии согласиться на участие в Сочинской олимпиаде, несмотря на непопулярность этого шага.

Тбилиси продемонстрировал последовательность собственной стратегии и временно «вынес за скобки» грузино-российского диалога процессы, протекающие на разделительной линии. Это ни в коем случае не означает отказа от «красных линий», так как Тбилиси пока еще видит перспективы нормализации взаимоотношений и старается не превращать этот вопрос в основное препятствие процессу. Этим прагматическим решением, не бросая тень на собственные национальные интересы (территориальная целостность, суверенитет), Тбилиси возложил всю ответственность за будущее нормализации грузино-российских отношений на Москву. Насколько последовательна и искренна Россия в своем желании наладить отношения с Грузией, проявится в среднесрочной перспективе в ее отношении к гуманитарным и политическим вопросам на разделительной линии.

б) правовое измерение

26 августа 2008 года Российская Федерация признала независимость Абхазии и Южной Осетии, чем заложила основу т.н. «новой реальности» в регионе. Грузинская сторона, в отличие от российской, рассматривает Абхазию и Цхинвальский регион в качестве оккупированных территорий.

Согласно 42-ой статье Гаагской конвенции 1907 года, а также Женевской конвенции 1949 года и первому дополнительному протоколу данной конвенции (1977 г.), можно считать территорию оккупированной, когда контроль над ней осуществляется вооруженными силами враждебно настроенного государства. Чтобы установить факт оккупации, необходимо существование двух условий: 1. Наличие вооруженных сил враждебно настроенного государства на конкретной территории; 2. Эффективный контроль этими силами на занятой территории.

Оккупацию Цхинвальского региона на основе вышеприведенных международных правовых положений и, со-

³¹ Закареишвили: Вы хотите, чтобы из-за 200–300 метров мы бы объявили России войну?, <http://www.netgazeti.ge/GE/105/News/20061/>

³² Crisis Group Europe Report No 224, “Abkhazia: The Long Road to Reconciliation,” 10 April 2013

³³ См. полный текст резолюции: Принятая по обоюдному согласию резолюция по внешней политике <http://civil.ge/rus/article.php?id=24539>

³⁴ Пограничники Южной Осетии задержали десять нарушителей границы в период с 13 по 27 декабря <http://www.georgiatimes.info/news/97955.html> См. также: За нарушение границы в Южной Осетии задержаны трое граждан Грузии <http://www.kavkaz-uzel.ru/articles/237188/>

³⁵ Иванишвили: мы не ждем от России решающих шагов“ <http://www.civil.ge/geo/article.php?id=27095>

ответственно, существование там эффективного контроля со стороны Российской Федерации подтверждает международная правозащитная организация Human Rights Watch в своем отчете «Up In Flames»³⁶. Исходя из сказанного, согласно принципам международного права и стандартам Европейского суда по правам человека, ответственность за любой факт нарушения прав человека, даже если он совершен со стороны представителей де факто властей, ложится на Российскую Федерацию³⁷. Российская Федерация как государство-член Совета Европы, которое присоединилось к Европейской Конвенции по правам человека и признает юрисдикцию Европейского суда по правам человека, обязана создать установленные европейскими стандартами условия для защиты прав человека, как в регионе Южной Осетии, так и в Абхазии.

Т.н. «демаркацией границы» Российская Федерация грубо нарушает положения Конвенции о защите прав человека и основных свобод от 4 ноября 1950 года (Европейская конвенция по правам человека), одной из сторон которой является, как государство-член Совета Европы, сама Российская Федерация. В первую очередь была нарушена первая статья дополнительного протокола Европейской конвенции по правам человека от 20 марта 1952 года, в которой говорится о защите прав на собственность. Граждане Грузии, проживающие в селах на территории, прилегающей к административной границе, фактически больше не имеют возможности пользоваться находящимися в их собственности жилыми домами, земельными участками и другими материальными ценностями.

Искусственные границы фактически уничтожили средства коммуникации, необходимые для ведения нормальной личной жизни человека, что, безусловно, является нарушением 8-й статьи Европейской конвенции по правам человека, защищающей право на личную и семейную жизнь.

Лишение жителей села Дици возможности посещать кладбище можно рассматривать как нарушение 9-й статьи Европейской Конвенции по правам человека, защищающей право на свободу мысли, совести и религии. Забота о душах усопших является частью христианской религии, которую исповедует абсолютное большинство граждан, проживающих около разделительной линии. Таким образом, попадание кладбищ на оккупированные территории фактически лишает этих людей возможности исполнять ритуалы в соответствии с их культурой, верой и традициями.

Все вышеперечисленные нарушения прав человека в определенной степени обусловлены незаконным ограничением права на свободу передвижения, защищаемое второй статьей четвертого дополнительного протокола Европейской конвенции по правам человека от 16 сентября 1963 года. Актуальным является вопрос незаконных задержаний граждан Грузии на фоне ограничения права на передвижение.

Изучение дел доказывает, что в отношении задержанных граждан были нарушены 5-ая и 6-ая статьи Европейской Конвенции по правам человека, которые обеспечивают безопасность и свободу личности, запрещают задержание без соответствующего правового обоснования и требуют придерживаться необходимых процедур, дают любому человеку право на справедливый суд. В случае же задержания граждан Грузии для этого не существовало никакого законного основания, также как не были обеспечены соответствующие гарантии их правовой защиты.

ВМЕСТО ЗАКЛЮЧЕНИЯ

Создавшаяся ситуация, с учетом существования т.н. «красных линий», не оставляет больших возможностей для гибкости в диалоге Грузии и Российской Федерации. Авторы данной публикации понимают, что грузино-российские отношения зависят от многих других факторов, анализ которых выходит за рамки содержания этого исследования. При этом, мы считаем, что на данном этапе наиболее чувствительный вопрос, который может нести угрозы начавшемуся в последнее время процессу налаживания отношений между Россией и Грузией – существующая ситуация на «разделительной линии». Проводимые на т.н. границе демаркационные работы именно тот случай, когда не работает согласованная Тбилиси и Москвой концепция – разграничение политических и гуманитарных вопросов. С одной стороны, Российская Федерация продолжает выполнять взятые на себя обязательства по обеспечению безопасности признанных ею же республик. А с другой стороны – Грузия не намерена признавать т.н. новую реальность.

Правительство Грузии, несмотря на серьезный дискомфорт, не трансформировало создавшуюся ситуацию на «разделительной линии» в тот барьер, который приостановил бы процесс нормализации отношений с Российской Федерацией, начавшийся после октября 2012 года. Этим Тбилиси возложил серьезную ответственность за будущую динамику процесса нормализации отношений на Москву. Подтверждение осознания этой ответственности со стороны России можно увидеть в высказанной президентом Владимиром Путиным готовности встретиться с президентом Грузии, в случае, если тот этого пожелает. Кроме того, Тбилиси продолжает миротворческую политику, остается верным конструктивным подходам по отношению к Цхинвали и, в целом, к населению Южной Осетии. На этом фоне предложенная Россией «политика колючей проволоки» в долгосрочной перспективе для нее же самой становится контрпродуктивной, как минимум, с двух точек зрения: 1) она теряет возможность наладить взаимоотношения с Грузией, со своим южным соседом, который занимает важное геополитическое положение и граничит с самым уязвимым регионом России – Северным Кавказом; 2) заграждениями из колючей проволоки она создает барьеры для нормальной социально-экономической жизни южных осетин, в их глазах Россия из основного гаранта безопасности трансформируется в основной фактор, препятствующий развитию. Создавшаяся ситуация требует от Российской Федерации адекватных шагов и корректировок своих подходов.

Авторы данного исследования осознают, что описанные тенденции могут измениться в любое время по причине какого-либо непредвиденного фактора. Однако, понимая всю важность урегулирования грузино-российских отношений, мы считаем, что именно выход из сложившейся тупиковой ситуации, возможно, станет предусловием продолжения диалога от «гуманитарных» тем к «политическим» вопросам. Подходящей платформой для этого может стать встреча лидеров двух стран.

³⁶ (2009). *Up In Flames, Humanitarian Law Violations and Civilian Victims in the Conflict over South Ossetia*. New York: Human Rights Watch.

³⁷ АМЮГ (2013, 13 июня). www.gyla.ge. Retrieved February 4, 2014, from Ассоциация молодых юристов Грузии отзывается на события, развернувшиеся вокруг оккупационной линии: <http://gyla.ge>

საქართველო-რუსეთი:

გამყოფ ხაზზე მიმდინარე მოვლენების პოლიტიკური,
სამართლებრივი და ჰუმანიტარული განზომილება

Россия-Грузия:

Политические, правовые и гуманитарные
последствия событий на разделительной линии

რედაქტორი – **ივლიანე ხაინდრავა**

Редактор – **ИВЛИАН ХАИНДРАВА**

პუბლიკაციაში გამოყენებული ფოტო მასალა ეკუთვნის „T-studia“-ს
В публикации использованы фотографии „T-studia“